

Opinnäytetyö (AMK)
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Toiminnalliset menetelmät
2012

Elisa Suominen & Jenni Nurmi

MUSIIKIN RYHMÄYTTÄVÄ VOIMA

Ryhmäyttäminen musiikin avulla
varhaiskasvatuksessa

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Elisa Suominen & Jenni Nurmi

MUSIIKIN RYHMÄYTTÄVÄ VOIMA – RYHMÄYTTÄMINEN MUSIIKIN AVULLA PÄIVÄKODISSA

Opinnäytetyömme aiheena on musiikin ryhmäyttävä voima – ryhmäyttäminen musiikin avulla varhaiskasvatuksessa. Toiminnallisen opinnäytetyömme produktina teimme varhaiskasvattajille menetelmäkansion ryhmäyttävistä musiikkimenetelmistä. Kansion tarkoituksena on antaa varhaiskasvattajille ideoita yhteisiin musiikkihetkiin sekä tukea ryhmäyttämiseen. Kansion menetelmät kannustavat musiikin monimuotoiseen käyttöön alle kouluikäisten kanssa.

Kokeilimme osaa kansion menetelmistä käytännössä Nappulapellon päiväkodissa Loimaalla, joka on toimeksiantajamme. Musiikkituokioiden avulla saimme havaintoja siitä, miten menetelmät toimivat ja kuinka musiikki sopii ryhmäyttämisen tueksi. Menetelmäkansion menetelmät ovat ryhmäyttäviä musiikkimenetelmiä, joista osan olemme itse kehittäneet. Keräsimme kansioon myös teoriaosuuden liittyen lapsiryhmän ohjaamiseen sekä musiikkihetkien suunnitteluun ja ohjaamiseen. Teoriaa löytyy myös lapsen musiikillisesta kehityksestä sekä musiikillisista valmiustasoista. Kansio löytyy opinnäytetyömme lopusta liitteenä.

ASIASANAT:

(Musiikki, varhaiskasvatus, ryhmä, ryhmäyttäminen, toiminnalliset menetelmät)

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Social services | Activating Methods in Social Services

Completion of the thesis | Total number of pages

Airi Ylinen & Hanna Kivistö

Elisa Suominen & Jenni Nurmi

THE ENHANCING EFFECT OF MUSIC IN GROUP FORMATION - ENHANCING GROUP INTERACTION IN DAY CARE USING MUSIC

In this thesis is described our use of music in group formation and enhancement of interaction in early childhood education. As a product of this study we made a collection of methods for day care personnel. The collection gives new ideas to musical playtimes. It also supports group formation and encourages versatile use of music with children under school age.

In Nappulapelto day care center we tested some of the collections methods in practice. During the music jiffies we had with the children we made observations on how different methods work and how music contributes to group formation. The different methods in the collection are interaction enhancing musical methods of which some we have developed ourselves. Included in the collection is a theoretical part on guiding the children and planning and leading the jiffies. The theoretical part also has some writing on children's musical development and readiness of understanding music. The collection can be found as an attachment in the end of this thesis.

KEYWORDS:

(Music, early childhood education, group, group formation, enhancement of interaction, active methods)

Sisältö

1 JOHDANTO	1
2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET	3
3 TOIMEKSIANTAJAN ESITTELY	5
4 MUSIIKKI	6
4.1 Musikaalisuus	7
4.2 Musiikki lapsen kokemuksena	8
4.3 Lapsen musiikillinen kehitys	9
4.4 Lapsen musiikilliset valmiustasot	12
5 RYHMÄ	14
5.1 Ryhmän kehitysvaiheet	14
5.2 Lapsi ryhmässä	16
5.3 Pienryhmä	17
6 RYHMÄYTTÄMINEN	19
7 MUSIIKKI RYHMÄYTTÄMISEN TUKENA	21
8 VARHAISKASVATUS JA PÄIVÄHOITO	23
8.1 Musiikkikasvatus varhaiskasvatuksessa	23
9 TOIMINNALLISET MENETELMÄT	26
10 LAPSIRYHMÄN OHJAAMINEN	28
10.1 Musiikkihetken suunnittelu ja ohjaaminen	29
11 MENETELMÄKANSIO	33
12 TUOKIOT	35
12.1 Suunnittelu	35
12.2 Alkulaulu	38
12.3 Toiminta	38
12.4 Loppulaulu	39
13 TOIMINTAKERTOJEN TOTEUTUS	40
13.1 Ensimmäinen kerta, toisiin ja musiikin maailmaan tutustuminen	40

13.2 Toinen kerta, yhdessä soittaminen	42
13.3 Kolmas kerta, musiikkimaalaus	44
13.4 Neljäs kerta, musiikkiliikunta, ryhmän lopetus	45
14 ARVIOINTI	48
14.1 Tiistai 28.8.2012, 1.kerta	48
14.2 Torstai 30.8.2012, 2. kerta	49
14.3 Torstai 6.9.2012, 3.kerta	50
14.4 Perjantai 21.9.2012, 4.kerta	50
14.5 Päiväkodin henkilökunnalta saatu palaute	51
15 POHDINTA	53
15.1 Tavoitteiden täyttyminen	53
15.2 Jatko	54
LÄHTEET	55

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme nimi on Musiikin ryhmäyttävä voima – ryhmäyttäminen musiikin avulla päiväkodissa. Opinnäytetyömme on toiminnallinen ja produktina teimme menetelmäkansion varhaiskasvattajille ryhmäyttävistä musiikkimenetelmistä, joiden tarkoituksena on antaa ideoita yhteisiin musiikkihetkiin, tukea uuden lapsiryhmän ryhmäyttämiseen, sekä kannustaa musiikin monipuoliseen käyttöön varhaiskasvatuksessa.

Rajasimme ryhmäyttävät menetelmät musiikkiin liittyviksi, sillä koemme, että musiikki voi olla hyvä väline ryhmäyttämisen tukena. Olemme itse harrastaneet musiikkia eri tavoin ja olemme kiinnostuneita musiikin käyttömahdollisuuksista varhaiskasvatuksessa. Koemme myös musiikin käytön voivan olla päiväkodeissa melko yksipuolista, koostuen lähinnä yhteis- ja leikkilauluista, joten halusimme tuoda varhaiskasvatuksen musiikkikasvatukseen uusia menetelmiä, joissa musiikkia voi hyödyntää. Mielestämme musiikin käyttö toiminnallisesti voi olla ryhmäyttävää, sillä kokemustemme mukaan yhteisten musiikkihetkien kautta ryhmähenki voi kohentua.

Menetelmäkansioon keräsimme erilaisia ryhmäyttäviä musiikkiharjoitteita eri teemoista. Jotkin menetelmät olivat meille jo ennestään tuttuja ja hyväksihavaittuja ja osan kehitelimme itse. Menetelmäkansion alkuun keräsimme tietoa lapsiryhmän ohjaamisesta sekä musiikkihetkien suunnittelusta. Haastattelimme kansiota varten musiikkileikkikoulun ohjaajaa Anna Valtasta, jotta saisimme teorian lisäksi myös kokemuksellista tietoa.

Ohjasimme itse kansioon tulevia menetelmiä Loimaan Nappulapellon päiväkodissa, joka on toimeksiantajamme. Näin saimme kokeiltua menetelmiä käytännössä. Toteutimme toiminnan 4-6 -vuotiaiden ryhmässä, joka oli jaettu kolmeen pienryhmään. Toimintakertoja oli neljä, joilla jokaisella oli oma teemansa; tutustuminen toisiin ja musiikin maailmaan, yhdessä soittaminen, maalaaminen ja piirtäminen musiikin mukaan sekä musiikkiliikunta.

Opinnäytetyön alussa avaamme käsitteitä ja kerromme musiikista, ryhmästä ja ryhmäyttämisestä, varhaiskasvatuksesta ja päivähoidosta, toiminnallisista menetelmistä sekä lapsiryhmän ohjaamisesta. Kerromme myös musiikkituokioista, joita pidimme Nappulapellon päiväkodissa. Musiikkituokioissa käytettyjä menetelmiä keräsimme menetelmäkansioon, josta kerromme sivulla 33. Itse menetelmäkansio on liitteenä kirjallisen työn jälkeen. Lopussa pohdimme saamaamme palautetta itsereflektion kautta sekä mahdollista jatkoa opinnäytetyöllemme.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET

Opinnäytetyömme ajatus lähti kiinnostuksesta tehdä yhdessä toiminnallinen opinnäytetyö, sillä suuntaudumme koulutusohjelmassamme toiminnallisiin menetelmiin. Lisäksi koemme toiminnallisuuden kiinnostavaksi tavaksi lähestyä opinnäytetyömme aihetta. Toiminnallisessa opinnäytetyössä luodaan toiminnallisuuden, teoreettisuuden, tutkimuksellisuuden ja raportoinnin avulla jokin tuotos, produkti (Vilkkä 2010).

Haluamme molemmat lastentarhanopettajan pätevyyden, joka sosionomin koulutusohjelmassa on mahdollista suorittaa. Tämä rajasi opinnäytetyön aiheen varhaiskasvatukseen liittyväksi. Lähestyimme Loimaan päivähoidon ohjaajaa ja kyselimme löytyisikö opinnäytetyöllemme tarvetta ja aihetta varhaiskasvatukseen liittyen Loimaan alueelta. Tarvetta ei kuitenkaan esiintynyt, joten päätimme valita opinnäytetyömme aiheen itse ja markkinoida sitä johonkin päiväkotiin, josta mukaan lähtiessään tulisi yhteistyökumppanimme.

Meitä kiinnosti jonkun erityisen tuotteen tekeminen, josta olisi hyötyä varhaiskasvattajille. Pohdimme kaikkea askarteluideapakista ryhmäleikkien kansioon ja voimauttavan valokuvan esittelylehtisestä taideterapian kokeiluun päiväkodissa. Päädyimme kuitenkin aiheena ryhmäyttämiseen, joka on tullut tutuksi koulutuksemme ja harrastusryhmien kautta, ja johon haluaisimme kiinnittää huomiota erityisesti päiväkodeissa toimintakauden alkaessa.

Lähestyimme sähköpostilla yksityistä Nappulapellon päiväkotia Loimaalla, jossa toinen meistä oli ollut harjoittelussa. Nappulapellon päiväkoti halusi lähteä mukaan ja alkaa toimeksiantajaksemme. Aloimme suunnitella yhdessä toimeksiantajan kanssa ryhmäyttämiskansiota. Ymmärsimme kansiota tulevan liian laajan, jos sen aiheena olisi ollut ryhmäyttäminen, joten halusimme rajata aihetta jotenkin. Keksimme, että ryhmäyttämisen voisi yhdistää johonkin tiettyyn toimintaan, kuten liikuntaan, musiikkiin tai kuvataiteeseen.

Toimeksiantajamme antoi meille hyvin vapaat kädet lähteä rakentamaan kansiota. Päätimme valita ryhmäyttämisen tueksi musiikin käytön, sillä meillä molemmilla on musiikillista taustaa harrastuksien kautta ja se tuntui meille luontevimmalta tavalta lähestyä lapsiryhmää. Ryhmäyttämisen yhdistäminen johonkin tiettyyn teemaan oli mielestämme innovatiivinen idea, sillä emme ainakaan olleet kuulleet sellaisesta.

Halusimme kokeilla ryhmäyttävien musiikkimenetelmien keksimistä ja kehittelyä itse, ja sitä kautta saimme idean kokeilla näitä menetelmiä toimeksiantavassa päiväkodissa. Musiikkituokioiden kautta saisimme itse myös ohjauskokemusta ja pääsisimme kokeilemaan, miten ryhmäyttämisen ja musiikin yhdistelmä sekä kansioon tulevat menetelmät toimisivat käytännössä. Aioimme ensin myös tutkia ryhmäyttämisen tuloksia, mutta totesimme ajan olevan liian rajallinen ryhmäytymisen havaitsemiseen. Lisäksi sen tutkiminen olisi voinut olla hyvin haasteellista, joten keskityimme mahdollisimman hyvän tuotteen luomiseen ja päiväkodin musiikkikasvatuksen kehittämiseen.

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda menetelmäkansio, josta varhaiskasvattajat saavat ideoita yhteisten musiikkihetkien ohjaamiseen ja tukea uuden lapsiryhmän ryhmäyttämiseen. Menetelmäkansion tarkoituksena on toimia myös kannustimena musiikin monipuoliseen käyttöön alle kouluikäisten kanssa. Kansiosta halusimme mahdollisimman selkeän ja monipuolisen, jota on helppo selata hektisen päiväkodin arjessa.

Omia tavoitteitamme ryhmäyttämistuokioille ovat olleet tutustuminen ryhmäyttäviin musiikkimenetelmiin, niiden kehittäminen, suunnittelu ja ohjaus. Halusimme lisää ohjauskokemusta lapsista, sillä molemmat aikovat suuntautua varhaiskasvatukseen. Uskomme, että menetelmäkansion tekemisestä on meille työntekijöinä hyötyä tulevaisuudessa, joten kansion tekeminen edisti ammatillista kasvua. Toivomme, että menetelmät jäävät käyttöön ja menetelmäkansiomme on hyödyllinen päivähoidon henkilökunnalle. Päiväkodissa, jossa toteutimme toiminnan, ei ollut ohjattu juurikaan sellaista toimintaa, jota pidimme. Kansion avulla tarkoituksenamme oli tuoda työntekijöille uusia ideoita musiikin käyttöön.

3 TOIMEKSIANTAJAN ESITTELY

Toimeksiantajanamme toimi Nappulapellon päiväkotiki Loimaalta. Nappulapellon päiväkotiki on yksityinen päiväkotiki ja osa Verkanappulat Oy:tä, joka on perustettu vuonna 2000. Verkanappuloilla on yhdeksän päiväkotia yhteensä kuudella eri paikkakunnalla. Paikkakunnat ovat Loimaa, Littoinen, Kaarina, Piikkiö, Paimio ja Ilmarinen. Toimitusjohtajana toimii Minna Takkula. Verkanappulat tarjoavat hyväksyvässä, kodinomaisessa ympäristössä turvallista hoitoa, joka on sekä yksilöllistä että yhteisöllistä. (Verkanappulat.)

Nappulapellon päiväkodissa on yhteensä kolme eri lapsiryhmää, jotka ovat jakautuneet lasten iän mukaan. Ryhmässä, jossa toteutimme toiminnan, on iältään 4-6 – vuotiaita lapsia. Ryhmä on jaettu kolmeen pienryhmään, joissa jokaisessa on noin seitsemän lasta. Pienryhmissä tapahtuu suuri osa päiväkodin toiminnasta ja ne jatkavat toimintaa toimintakauden loppuun asti. Halusimme ryhmäyttää pienryhmiä juuri tämän takia, sillä koimme niiden ryhmäyttämisen olevan tärkeämpää kuin koko lapsiryhmän. Myös toimeksiantajamme toivoi, että ryhmäytämme nimenomaan pienryhmiä, emmekä koko lapsiryhmää.

Loimaan Nappulapellon päiväkodinjohtajana toimii Minna Laaksovirta, joka toimi yhteyshenkilönämme. Saimme toimeksiantajalta toiveita toimintakertojen tavoitteista, mutta muuten saimme hyvin vapaat kädet toimintamme suunnitteluun ja toteuttamiseen. Kävimme päiväkodissa esittelemässä opinnäytetyömme idean ja keskustelimme toimintakertojen ajankohdasta, tavoitteista sekä itse toiminnasta sähköpostin ja puhelimen avulla, muutaman kerran tapasimme palaverin muodossa.

Jokaisella toteutuskerralla mukana oli joku päiväkotiryhmän henkilökunnasta lähinnä sivustaseuraajan roolissa. Saimme henkilökunnalta palautetta toteutuskertoista sekä menetelmistä kirjallisesti toteutuskertojen jälkeen. Saimme kirjallisen luvan valokuvaamiseen lasten vanhemmilta, valokuvauslupa on liitteenä lopussa.

4 MUSIIKKI

”Musiikki antaa maailmankaikkeudelle sielun, ajatuksille siivet ja mielikuvituksen se laittaa lentämään.” (Platon)

Halusimme nostaa musiikin opinnäytetyömme aiheeksi toivoen, että varhaiskasvattajat ymmärtäisivät, miten suuri merkitys musiikilla on lapsen kasvun kannalta. Haluamme kannustaa varhaiskasvatuksen henkilökuntaa musiikin monipuoliseen käyttöön sekä musiikkihetkissä että tavallisissa päiväkodin toiminnoissa. Musiikkikasvatuksen ei siis tarvitse olla aina suunniteltua, vaan erilaiset laulut ja lorutukset sopivat erilaisiin arjen tilanteisiin, kuten pukemiseen.

Musiikkia on vaikea määritellä sanoin, koska se on totta tunteenomaisesti tai jollain muulla tavalla, ja sitä on vaikea selittää kielellisesti ilmaistuna (Ahonen 2000, 268). Välillä pysähdyimme pohtimaan sitä, mikä kaikki itseasiassa on musiikkia. Onko hiljaisuus tai vaikkapa luonnon äänet musiikkia? Tulimme siihen tulokseen, että jokainen määrittelee itse sen, mikä kaikki lasketaan musiikiksi.

Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen ja Mäkinen (1993, 23) luokittelevat musiikiksi sen, mikä tuottaa kuuloelämyksen, eli musiikki on korvin kuultavia ääniä. Ääni voi kuitenkin olla sekä musiikillinen että hälyääni. Musiikillinen ääni soi tietyllä sävelkorkeudella, sillä on tietty sointiväri, harmonia sekä rytmi. Musiikki etenee tietyllä nopeudella eli tempolla ja sillä on tietty kesto, kuten myös musiikkiin kuuluvilla äänettömillä kohdilla, tauoilla. Musiikkiin liittyy myös dynamiikka, eli äänen voimakkuus ja sen vaihtelut.

Musiikillinen kokemus jättää aina jälkensä, vaikka sitä ei aina tiedostaisikaan. Mieleen palautuvat laulut ovat esimerkkejä siitä, miten musiikki on kokemuksena tallentunut muistiimme. Kun tuttua sävelmää hyräilee, musiikillinen kokemus toistuu. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 16.) Tietty sävelmä voi myös tuoda mieleen erilaisia muistoja, siksi onkin tärkeää ymmärtää, että sama musiikki voi tuottaa erilaisia muistoja ja tunteita eri ihmisillä.

Ahosen (2000, 135) mukaan musiikin tehtäviä ovat muun muassa erilaisten tiedostamattomien impulssien sekä tunteiden kanavointi tavalla, joka on sosiaalisesti hyväksyttyä. Musiikin avulla voi kokea tiedostamattomien ristiriitojen ja paineiden purkamisen, jolloin kyseessä on katarssi-ilmiö. Musiikki voi myös lisätä itsetiedostusta ja itsetuntemusta.

Musiikin liittäminen vuorovaikutukseen voi ennaltaehkäistä sekä tasoittaa lapsen kehityksessä esiintyviä vaihteluja sekä edistää hermoston tasapainoista kehitystä (Ruokonen 2001, 120). Musiikki antaa persoonallisuudelle uusia ulottuvuuksia ja edistää kokonaisvaltaista kehitystä (Ruokonen 2000, 73).

4.1 Musikaalisuus

Musikaalisuuden käsitettä on jo pitkään yritetty määrittää, joten määritelmiä on olemassa yhtä useita kuin määrittelijöitäkin (Hongisto-Åberg ym. 1993, 15). Karman mukaan (1985, 55) musikaalisuus on kokonaisuus, jonka osa-alueet ovat riippuvaisia toisistaan. Musikaalisuus ei siis ole vain irrallisten kykyjen ja taitojen yhdistelmä. Musikaalisuutta ei voida luokitella määrittelemällä ihmisen ammatillista toimimista musiikin alueella, sillä musiikillisiin suorituksiin kykenee keskinkertaisella lahjakkuudella, jos intoa harjoitteluun vain löytyy. (ks. Hongisto-Åberg ym. 1993, 15.)

Musikaalisuutta voitaisiin mitata niin, että otettaisiin huomioon se, millaisiin suorituksiin yksilö pystyy halutessaan (Karma 1985, 55; Hongisto-Åberg 1993, 15). Kuitenkin musikaalisuustestit ovat suurimmaksi osaksi niin sanottuja jäljittelytestejä, joissa parhaimmat mahdollisuudet menestyä on niillä lapsilla, jotka ovat käyneet musiikkileikkikoulua, tai ovat saaneet muuta musiikillista valmennusta (Hongisto-Åberg ym. 1993, 15).

Oma musikaalisuus pitäisi hyväksyä juuri sellaisena kuin se ilmenee. Käsitys omasta musikaalisuudesta heijastuu ihmisen minäkuvaan. Useimmilla on jokin tietty musikaalisuuden osa-alue muita kehittyneempi, esimerkiksi hyvä rumpali ei välttämättä ole kovin kummoinen laulaja. Jokainen voi kuitenkin kehittää ja vahvistaa omia musiikillisia kykyjään, mikä ei ole sidoksissa ikään millään tavoin. Usein aikuiselle oman musiikillisen kehittämisen ainoa este onkin oma väheksyvä käsitys omista mahdollisuuksista musiikin käytössä. Syvälle juurtuneen asenteen muuttamiseen vaaditaan rohkeutta heittäytyä mukaan musiikin maailmaan, sekä itsekritiikin madaltamista. Jokainen on musikaalinen omalla tavallaan! (Hongisto-Åberg ym. 1993, 15–16.)

4.2 Musiikki lapsen kokemuksena

Musiikki toimii jo lapsen ensimmäisissä vuorovaikutussuhteissa minuuden rakentajana ja kiintymyssuhteiden myönteisenä vahvistajana. Jos lapselle on annettu tällainen voimavara varhaislapsuudessa, säilyy se läpi elämän musiikillisen perusturvallisuuden kokemisen mahdollisuutena. (Ruokonen 2001, 120.)

4-6-vuotias lapsi kuulee musiikkia useissa eri paikoissa, esimerkiksi: esikoulussa, kirjastossa, päiväkodissa, elokuvissa ja lastentapahtumissa (Bojner-Horwitz & Bojner 2007, 81). Yksi syy valita päiväkotitoimintaympäristömme toiminnallisen osuuden toteutuspaikaksi olikin juuri se, että päiväkodista tavoittaa paljon lapsia ja sieltä löytyvät pääsääntöisesti kaikki tarvittavat materiaalit ja välineet. Varhaiskasvatuksen musiikkikasvatus vaikuttaa varmasti myös lapsen suhteeseen musiikkiin tulevaisuudessa. Siihen pystyvät

vaikuttamaan varhaiskasvattajat, joten oli luontevaa valita opinnäytetyön produktin eli tuotteen kohderyhmäksi heidät.

Musiikin merkitys on suuri puhuttaessa kasvatustyöstä, sillä se rikastuttaa, edistää sosiaalista ja emotionaalista kasvua ja vaikuttaa koko persoonallisuuden kehittymiseen. Kun lapselle tarjotaan musiikkielämyksiä, on tarkoituksena herättää lapsen kiinnostus musiikkia kohtaan niin, että lapsi saisi mahdollisesti musiikista virkistäytymis- ja terapiavälineen. Musiikki on tilaisuus lapselle itseilmaista itseään, mikä vaikuttaa lapsen itseluottamukseen. Musiikki rikastuttaakin tunne-elämää ja mielikuvitusta. (Heikkinen-Peitsoma & Rautakivi 1989, 153.)

4.3 Lapsen musiikillinen kehitys

Lapsen kehitys on hyvin yksilöllistä fyysisesti ja psyykkisesti ja sen takia suhtautuminen musiikillisiin virikkeisiin voi olla vaihtelevaa. Kasvattajan tulisi herkistyä lapselta saatuun palautteeseen ja soveltaa toimintansa siihen sopivaksi. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 55.)

0-1 -vuotias lapsi kokeilee omaa ääntään laulaen ja toistaa pieniä sävelaiheita sekä matkii aikuisen äänensävyjä. Lapsi eläytyy äänelliseen ilmaisuun, joka liittyy tiettyyn tilanteeseen. Lapsi oppii tuntemaan ja erottamaan erilaisia ääniä kuulemansa perusteella. Lapsi nauttii äänileikeistä ja yrittää itsenäisesti tuottaa ääniä. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 60–61.)

1-2 – vuotias lapsi oppii kuuntelemaan tietoisesti sekä erottamaan kuuntelutilanteet niistä tilanteista, joissa saa laulaa itse mukana. Lapsi keskittyy kuuntelemaan ja tunnistaa laulut, jotka on oppinut, mikä tuottaa mielihyvää ja luo turvallisuudentunnetta. Lapsi oppii käyttämään pieniä rytmisoittimia kehosoittimiensa lisäksi. Perusrytmi alkaa hahmottua, vaikka esimerkiksi taputtaminen musiikin rytmiin ei olekaan vielä säännönmukaista. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 62-64.)

Lapsi kokee voivansa purkaa vihan ja turhautumisen tunteitaan hyväksytyllä ja turvallisella tavalla esimerkiksi lyödessään rumpua. Lapsi nauttii saadessaan tuottaa meteliä silloin kun itse haluaa. Lapsen kanssa voidaan aloittaa yksinkertaisimmat piirileikit, joissa aikuinen näyttää mallia. Laululeikin aloittaminen ja lopettaminen samanaikaisesti yhdessä on tärkeää, jotta lapsi hahmottaa laulun alun ja lopun. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 65.)

Leikkejä toistetaan monta kertaa, jotta lapsi tottuu uuteen tapaan liikkua yhdessä. Lapsi ei hallitse vielä liikkumistaan musiikin mukaan, mutta lapsiryhmän liikkeessä yhtä aikaa ryhmän kokonaisliikunta auttaa liikkeiden hahmottamiseen. Lapsi oppii tunnistamaan käsitteitä suuri – pieni, korkea – matala. Lapsi alkaa kehittää omaa musiikillista ilmaisuaan ja kuuntelee tietoisemmin itseään. Lapsi omaa ääntään monipuolisesti, esimerkiksi matkimalla eläinten ääniä, ja nauttii sillä leikkimisestä. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 65-67.)

2-3 – vuotias lapsi oppii kuuntelemaan ja odottamaan erilaisia esityksiä, kuten lastenkonserattia. Lapsi haluaa toivoa omia kuunteluaiheita ja arvioi musiikkia mieltymyksensä mukaan. Musiikin kautta lapsi kokee erilaisia tunnelmia ja eläytyy niihin. Lapsi eläytyy kokonaisvaltaisesti kuulemaansa musiikkiin ja opettelee ilmaisemaan mielikuviaan ja tuntemuksiaan kehollaan. Lapsen liikekoordinaatio kehittyy, lapsi löytää perusrhythmin ja reagoi liikkein musiikin rytmiin. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 68–69.)

Lapsi osaa seurata ja noudattaa yhteisiä ohjeita ja keskittymään suoritukseen. Ryhmätilanteissa sosiaalisen vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan oppiminen korostuu. Laulut voivat olla jo pitempiä, sillä lapsi pystyy hahmottamaan selkeitä kokonaisuuksia. Lapset keksivät omia sanoja tutuille lauluille, sekä improvisoivat omia lauluja. Lapsi tuntee iloa laulamisesta ja nauttii äänensä käytöstä sekä yksin että ryhmässä. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 70-71.)

3-4 – vuotiaan lapsen melodiataju kehittyy puheilmaisun ja laulun kautta. Oman äänenkäytön hallinnan kyky kehittyy. Lapsi kykenee hahmottamaan laulujen melodisia piirteitä sekä musiikillisia muotoja. Lapsi saa sosiaalisia elämyksiä

yhdessä laulamista, johon kaikki osallistuvat ja vaikuttavat esityksen onnistumiseen. Motoriset taidot ja koordinaatiokyky kehittyvät eri soitinten soittamisen avulla. Ryhmässä lapsi osaa odottaa soitto- tai lauluvuoroaan ja noudattaa sääntöjä. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 72–74.)

Kuuntelussa voidaan tunnistaa eri soittimien ääniä, miettiä musiikin tunnelmaa sekä kuunnella laulun sanoja ja kertomusta. Kuunneltuja kappaleita voidaan opetella tunnistamaan. Lapsi eläytyy musiikin tunnelmaan ja pystyy työstämään musiikista saatuja kokemuksia kuvallisesti, sanallisesti ja liikunnallisesti. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 74–75.)

4-5-6 –vuotias kykenee kontrolloimaan omaa laulamistaan ja äänenkäyttöään. Lapsi osaa laulaa ja soittaa ryhmässä sekä odottaa omaa vuoroaan. Tuttuihin lauluihin lapsi pystyy improvisoimaan omat sanat. Lapsi osaa käyttää soittimia abstraktisti, esimerkiksi keksimällä sadulle tehosteäänä. Lapsen musiikillinen muisti on kehittynyt ja lapsi hahmottaa laulujen yksinkertaisia muotorakenteita. Lapsi kykenee säilyttämään pysyvän rytmin sykkeen ja muuttamaan musiikin nopeutta tarkoituksenmukaisesti. Esteettiset elämykset tulevat soittimien ja soittamisen kautta. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 75–78.)

Kuuntelu ei ole enää vain itsetarkoitus vaan prosessi, joka herättää ajatuksia, mielikuvia ja tunteita. Lapsi arvioi musiikkia ja perustelee näkemyksiään siitä. Kehonhallinta kasvaa ja lapsi nauttii musiikkileikeistä, joissa esimerkiksi hypitään tasajalkaa, laukataan, keinutaan, astutaan eteen ja taakse. Yhtäaikaisia liikkeitä voidaan jo opetella; vaikkapa taputtamista ja kävelyä samanaikaisesti. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 78–80.)

Lapsi hallitsee luontevan ja monipuolisen äänenkäytön ja osaa matkia nousevaa ja laskevaa ääntä, sekä tunnistaa ne termeinä. Myös pitkän ja lyhyen äänen kesto ja eri sointivärit erottuvat. Lapsille voidaan soittaa eri musiikkityylejä sekä eri kulttuurien musiikkia ja kuunnella niiden eroja. Lapsi osaa perustella, miksi piti tai ei pitänyt tietyistä musiikista. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 80-82.)

4.4 Lapsen musiikilliset valmiustasot

Jokainen lapsi kehittyy musiikillisesti omien edellytystensä mukaisesti. Jokainen lapsiryhmä on myös erilainen ja oppii asioita omassa tahdissaan. Sen takia musiikillisiin valmiustasoihin ei liity tiettyjä ikäsuosituksia. Ohjaajan tehtävänä on suunnitella toiminta lapsiryhmän valmiustasoja vastaavaksi. Musiikillisia valmiustasoja on kolme. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 86.)

Ensimmäisessä valmiustasossa lapsi on kiinnostunut musiikista, nauttii siitä ja osoittaa sen eri tavoin, esimerkiksi hyräilemällä ja lauleskelemalla tuttuja kappaleita. Kuuntelu aloitetaan kuuntelemalla ympäristön ääniä, josta vähitellen siirrytään aktiivisesti kuuntelemaan musiikkia. Laulamista opetellaan ja kokeillaan helppojen ja tuttujen laulujen avulla. Loruttelua voidaan tehdä matalalla tai korkealla äänellä, nopeasti tai hitaasti. Tutustutaan kehosoitimiin; käsien taputus, koputus ja naputus, jalkojen tömistys. Rytmisoittimiin tutustutaan vähitelleen, mutta kuitenkin perusteellisesti. Tutustutaan musiikkiliikuntaan. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 86–87.)

Toisella valmiustasolla oleva lapsi haluaa oppia lisää musiikista, se tuntuu kiinnostavalta ja hauskalta. Kuuntelu sujuu yhä tarkemmin ja kuultua osataan kuvailla sanoin. Perussyke sekä erilaisia rytmejä tunnistetaan. Huomaan, jos laulu ”menee väärin”. Uusia lauluja, loruja ja leikkejä opitaan yhtä helpommin ja nopeammin. Tutustutaan uusiin rytmisoittimiin ja opetellaan soittimilla säestämään yksinkertaisia lauluja. Lauluhiin sommitellaan sopivaa liikuntaa, esimerkiksi keksimällä tanssi lauluun. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 87–88.)

Kolmannella ja viimeisellä valmiustasolla lapsi iloitsee musiikista, muistaa helpot peruslaulut ja osaa laulaa niitä. Lauluja keksitään myös itse. Uusien opettelu on vaivatonta. Tuttuja lauluja opetellaan soittamaan melodiasoittimilla. Lauluhiin keksitään entistä monipuolisempia liikuntamuotoja ja säestyksiä. Rytmisoittinten soittotaito kehittyy, kokeillaan ryhmässä erilaisia rytmisoitinsovelluksia. Pienten soitinyhtyeiden muodostaminen onnistuu. Melodiasoittimia opetellaan soittamaan korvakuulolta. Soittimet alkavat kiinnostaa entistä enemmän, halutaan ehkä alkaa harrastamaan jonkin tietyn

soittimen soittoa. Eri taidemuotojen yhdistäminen keskenään kokonaisuuksiksi onnistuu. Etsitään omaa polkua musiikkiin. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 89–90.)

5 RYHMÄ

Ryhmän tietty koko, tarkoitus, säännöt, vuorovaikutus, työnjako, roolit ja johtajuus ovat ryhmälle yleisiä tunnusmerkkejä. Ryhmän sisäinen vuorovaikutus, yhteiset tavoitteet, tietyt säännöt ja tietty työjako muodostavat ryhmän. Ryhmässä on kaksi tai useampi henkilö. (Kataja ym. 2011, 15.) Koivulan (2010, 17) mielestä ryhmää ja yhteisöä ei saisi käyttää synonyymeinä keskenään, vaikka käsite lapsiryhmä onkin vakiintunut suomalaiseen päiväkotikulttuuriin. Koivula kuitenkin teki ratkaisun käyttää molempia käsitteitä rinnakkain, joten mekin käytämme käsitettä ryhmä, vaikka se voisi yhtä hyvin olla yhteisö. Lapsiryhmä on kuitenkin käsitteenä tutumpi.

Ryhmällä on usein yhteinen tavoite, joka yhdistää ryhmän jäseniä. Ryhmän toiminta perustuukin yhteiseen tavoitteeseen, jota ryhmä yrittää tavoitella. Ryhmän jäsenet voivat olla keskenään hyvinkin erilaisia, mutta silti he voivat pystyä yhdessä suorittamaan korkealle asetettuja tavoitteita. (Kataja ym. 2011, 15–16.) Tähän vaaditaan myös yksilöllistä sitoutumista, jolla tarkoitetaan, että jokainen yksilö sitoutuu omalla työpanoksellaan ryhmän toimintaan.

5.1 Ryhmän kehitysvaiheet

Ryhmässä tapahtuu muutoksia; ryhmän jatkuvaa tapahtumista ja kokonaistoiminnan muuttumista kutsutaan ryhmän prosessiksi. Ryhmän elinaikana tapahtuvat vuorovaikutus-, episodi- ja istuntoprosessit muodostavat kokonaisuuden, ryhmäprosessin (Niemistö 2000, 20). Ryhmän sisäiset rakenteet elävät ja muuttuvat, se kuuluu ryhmädynamiikkaan. Muutoin ryhmä ei kehittyisi. (Niemistö 2002, 122.)

Ryhmän muodostumisen kehitysvaihteita on yhteensä viisi ja ne ovat muodostumisvaihe, kuohuntavaihe, yhdenmukaisuusvaihe, toimivan työskentelyn vaihe ja lopetusvaihe. Ryhmä ei etene näissä vaiheissa aina suoraviivaisesti, vaan saattaa mennä aaltomaisesti eteenpäin ja välillä palata

johonkin edelliseen vaiheeseen. (Kataja ym. 2011, 25.) Tähän liittyy myös ryhmän koheesio, jolla tarkoitetaan ryhmän kiinteyttä, eli sitä miten ryhmän jäsenet kokevat vetovoimaa omaa ryhmäänsä kohtaan. Koheesio vaihtelee ajan kuluessa, eli jokaisella ryhmän tapaamiskerralla ei ole ryhmällä samaa kiinteyttä. (Kataja ym. 2011, 20.)

Muodostumisvaiheessa ryhmän jäsenet tutustuvat toisiinsa ja miettivät samalla sääntöjä. Kuohuntavaiheella tarkoitetaan sitä vaihetta, jossa ryhmä on enemmän kiinni itse prosessissa kuin siinä mitä tehdään. Kuohuntavaiheessa ryhmäläiset tyypillisesti tuntevat olevansa tyytymättömiä ryhmän toimintaan. Kuohuntavaiheeseen kuuluu paljon ristiriitoja. (Kataja ym. 2011, 25.)

Yhdenmukaisuusvaiheessa ryhmä löytää yhteisöllisyytensä. Ryhmän jäsenet pääsevät asioista yhteisymmärrykseen ja tuovat esille omia ajatuksiaan. Yhdenmukaisuusvaiheessa ryhmässä usein keskitytään epäoleellisiin asioihin. (Kataja ym. 2011, 25–26.)

Toimivan työskentelyn vaiheessa ryhmän toiminta on nimensä mukaisesti toimivaa ja tehokasta. Viimeinen ryhmän vaihe on lopettamisvaihe, joka tulee ryhmälle kuin ryhmälle jossakin vaiheessa eteen. Ryhmän lopettaminen herättää paljon tunteita, eikä tuttua ryhmää haluaisi jättää. Lopetuksessa ryhmän jäsenet hyvästelevät toisensa ja miettivät yhdessä mitä ryhmän jäsenenä olo on antanut itselle. (Kataja ym. 2011, 26.) Ryhmän lopetus voi saada ryhmäläisissä aikaan kiitollisuuden ja kiintymyksen tunteita sekä eroahdistusta, surua sekä tunnetta siitä, ettei aika riitä. Lopetus voi aiheuttaa ryhmäläisille myös pettymystä siitä, etteivät toiveet ja odotukset toteutuneetkaan, ja paluu arkirealismiin kirpaisee. (Niemistö 2002, 189.)

Viimeinen tapaamiskerta päiväkotiryhmän kanssa oli suunnitellusti ryhmän lopetus. Suljettu ryhmä lopettaa usein toimintansa sopimuksen mukaan. Ryhmän lopussa suoritetaan usein itsearviointia sekä tulevaisuuden suunnittelua. (Niemistö 2002, 189.)

Opinnäytetyössämme toimintakertoja oli yhteensä vain neljä, joten ryhmän kehitysvaiheita oli vaikea seurata. Useammalla tapaamisella se olisi varmasti ollut helpompaa.

5.2 Lapsi ryhmässä

Ihminen kuuluu lapsesta lähtien erilaisiin ryhmiin, ensimmäinen ryhmä on perhe, jonka jäsen lapsi on. Lapsi on aktiivinen vaikuttaja sosiaalisissa suhteissaan muiden perheenjäsenten kanssa ensimmäisistä kokemuksistaan lähtien. Lapsen kasvaessa tulevat yhä tärkeämmiksi muut ryhmät; päivähoitoryhmät ja harrastusryhmät sekä myöhemmin koulumaailman ryhmät, jotka ovat tärkeitä paikkoja lapsen sosiaalisen kanssakäymisen kannalta. Vertaisryhmäsuhteiden maailma avaa lapselle uusia ovia. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 90.)

Lapsi on pienestä asti motivoitunut osallistumaan vuorovaikutukseen. Vain harvoin he haluavat vetäytyä toimimaan yksin ja yksinkin toimiessa lapset näyttävät suuntaavan huomiota ympärilleen. Ryhmät antavat mahdollisuuden lapselle hankkia ystäviä ja suosiota sekä rakentaa kumppanuutta ja keskinäistä luottamusta. Usein mukanaolo ryhmässä on tärkeämpää kuin ryhmässä tapahtuvan toiminnan sisältö tai päämäärä. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 90.)

Lapset ymmärtävät, että sosiaalinen todellisuus on muuttuvaa ja haavoittuvaa ja kehittävät siksi erilaisia tapoja mennä mukaan toimintaan ja näin varmistavat osalliseksi pääsemisen ryhmässä. Lapset kehittävät itselleen pikemminkin useita kaverisuhteita kuin pyrkivät rajoittamaan sosiaalisia kontaktejaan yhteen tai muutamaan lapseen. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 91.)

Lapset järjestelivät päiväkodin arjen kautta sosiaalisia suhteitaan. Tärkeää ei ole itse toiminta, vaan se ketkä siihen osallistuvat. Lasten neuvotellessa leikin roolijaosta, he määrittelevät sosiaaliset suhteensa. Lapset alkavat luoda ystävyys-suhteita jo hyvin varhain. Ystävyys-suhteiden muodostuminen pitää yllä turvallisuuden tunnetta. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 91.)

Lasten on tärkeää oppia tuntemaan toisensa ja arvostamaan toisiaan sekä työskennellä kaikkien kanssa. Aikuisen hyväksynnän ja kannustuksen lisäksi lapsi tarvitsee myös vertaistensa tukea. (Vehkalahti 2007, 27.) Toimiminen vertaisryhmässä on tärkeä osa lapsen kasvua ja siinä lapsi oppii sosiaalisia suhteita ja lapsi kehittyy ryhmän jäsenenä. Toiset lapset myös toimivat vertailukohteina ja malleina. (Alijoki 2006, Hujala & Turja (toim.) 2011, 269.)

On siis tärkeää, että lasten sosiaalisiin suhteisiin kiinnitetään huomiota ja heitä autetaan muodostamaan uusia kaverisuhteita. Siinä apuna voidaan käyttää erilaisia ryhmäyttäviä menetelmiä ja yhdessä toimimista. Päivähoitoa onkin puolusteltu juuri sillä, että päiväkodissa on lasten muodostamia vertaisryhmiä, joissa lapset kokevat kuuluvansa ryhmään, saavat kokemuksia sosiaalisesta kanssakäymisestä ja oppivat uusia tärkeitä taitoja, kuten vuorovaikutustaitoja ja toisille ystävällisyyttä (Kalliala 2009, 70).

Kavereiden torjunta ja hyväksyntä vaikuttavat merkittävästi lapsen itsearvostukseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Päiväkodin toimintaympäristössä on tärkeää, että lapsi kokee olevansa osa ryhmää. Lapsella on oikeus tuntea iloa ja turvallisuutta toimiessaan kavereidensa kanssa päiväkodissa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 76.)

Päiväkodissa tulisi olla tarpeeksi tilanteita, joissa lapset oppivat toimimaan lapsiryhmässä ja tunnistamaan sen piirteitä. Lapselle ryhmässä olemiseen liittyy haasteita, sillä pääseminen ryhmään edellyttää lasten luoman kulttuurin päiväkodissa. Lapsi tulee mielellään päiväkotiin, jos siellä on kavereita, joiden kanssa leikkiä. Jos taas lapsi tuntee mielipahaa päiväkodissa nimittelyn tai leikkien ulkopuolelle jättämisen takia, voi päiväkotiin meneminen tuntua epämiellyttävältä. (Kyrönlampi-Kylmänen 2012, 76–77.)

5.3 Pienryhmä

Ryhmät erotellaan pien- ja suurryhmiin. Pienryhmässä on enintään 10 jäsentä (Kataja ym. 2011, 15). Ryhmät, joissa toteutimme musiikkituokiot, olivat

pienryhmiä, sillä ryhmissä oli lapsia keskimäärin seitsemän. Niemistö (2002, 57) laskee pienryhmäksi 5-12 henkilön ryhmä. Opinnäytetyössämme olemme keskittyneet lähinnä pienryhmien kanssa työskentelyyn. Menetelmät, joita olemme keränneet menetelmäkansioon sopivat kuitenkin myös suurryhmien käyttöön.

Niemistön mukaan (2002, 58) pienryhmä on aktiivisempi verrattuna suurryhmään. Pienryhmässä osallistuminen on tasaisempaa ja persoonallista, mutta pienryhmällä on usein painetta yhdenmukaisuuteen ja ryhmäläisillä on tarve olla saman mielisiä. Pienryhmän toiminnassa on erotettavissa motivaatiota, kiinteyttä, tyytyväisyyttä ryhmän toiminnasta. (Kataja ym. 2011, 15.)

Rouvinen-Kemppisen (1998, 48) mielestä pienryhmässä on alle viisi henkilöä ja vuorovaikutus on intensiivisempää kuin suuressa ryhmässä. Hän suosittelee pienryhmätyöskentelyä käytettäväksi mahdollisimman paljon suurryhmäopetuksen rinnalla perustellen, ettei tuskin kukaan haluaisi tulla kohdeltavaksi osana massaa.

Pienryhmässä on myös kehitysmahdollisuus itsenäisyyteen. Olemme samaa mieltä siitä, että pienryhmässä osallistuminen on tasaisempaa, sillä oman kokemuksen mukaan on helpompaa osallistua pienemmässä ryhmässä. Onkin tutkittu, että ryhmän jäsenten vuorovaikutus vähenee, kun ryhmä koko on enemmän kuin yhdeksän henkeä. (Niemistö 2002, 58.)

Pieni ryhmä on ryhmän kannalta rauhallisempi vaihtoehto, etenkin jos kyseessä on alle kouluikäiset lapset. Kun toimitaan pienessä ryhmässä, jokainen lapsi saa yksilöllistä huomiota enemmän mitä suuressa ryhmässä hän saisi. Kun lapsi saa aikuiselta enemmän huomiota hän osaa suhtautua myös ryhmätovereihinsa paremmin ja yhteistyö sujuu mutkattomammin. Kun kyseessä on pieni ryhmä, lapset alkavat toimia yhdessä ryhmänä. (Heikkinen-Peitsoma & Rautakivi 1989, 49.)

6 RYHMÄYTTÄMINEN

Ryhmäyttämällä tarkoitetaan ryhmän turvallisuuden vaiheittaista kasvamista, jota pyritään lisäämään erilaisin toiminnallisista menetelmin (Aalto 2000, 69). Turvallisuuden tunnetta ryhmässä lisää luottamuksen kasvaminen, jota voidaan parantaa tutustumalla ryhmään ja oppimalla tuntemaan ryhmän jäseniä sekä heidän reaktioitaan, hahmottamalla oma paikka ryhmässä ja tuntemalla, että on ryhmässä hyväksytty ja toivottu jäsen.

Ryhmäläisiä yhdistävät yhteiset hyvät kokemukset, joita he voivat jakaa keskenään sekä jokin yhteinen myönteinen tunne tai heikkouden tunne, esimerkiksi pelko. Ryhmän kiinteyttä lisää myös yhdessä hulluttelu, kenties juuri sen takia niin monet ryhmäytymisharjoitukset ovatkin hauskoja ja niin sanotusti normeja rikkovia. On olemassa paljon myös ryhmäytymisharjoitteita, joissa ryhmän jäsen liikkuu tai toimii silmät sidottuina ja muut antavat tälle ohjeita tai harjoitteita, joissa ryhmäläinen antaa itsensä kaatua taaksepäin ja muut ottavat hänet kiinni. Tällaiset harjoitteet lisäävät ryhmäläisten luottamusta toisiinsa. (Aalto 2000, 73.) Ryhmäläisten keskinäiset myönteiset asenteet lisäävät ryhmän kiinteyttä sekä parantavat yhteistoimintaa (Niemistö 2002, 124).

Lapsille musiikki on luontainen tapa toimia, joten musiikki voi toimia näin ryhmäyttämisen apuna. Laulut ja leikit ryhmäyttävät ja esimerkiksi alkulaulun aikana jokaisen pitäisi saada tuntea olevansa ryhmän jäsen. (Anna Valtanen, 21.9.2012.) Ryhmän yhteiset musiikkihetket lisäävät lasten yhteenkuuluvuuden tunnetta samaten kuin toveruuden, ja totuttavat lapsia toimimaan yhdessä ryhmänä (Heikkinen-Peitsoma & Rautakivi 1989, 157).

Toimivassa ryhmässä ryhmän jäsenet kokevat toisiaan kohtaan kiinteyttä ja lojaalisuutta. Toimivassa ryhmässä ryhmän jäsenet pystyvät erottamaan omat ja ryhmän tarpeet, mutta pistävät ryhmän tarpeen oman tarpeensa edelle. Toimivan ryhmän tunnuspiirteitä ovat myönteinen riippuvuus, vuorovaikutteinen viestintä, yksilöllinen sitoutuminen, sosiaalinen yhdessä tekeminen ja toiminnan pohtiminen ja reflektointi. Myönteisellä riippuvaisuudella tarkoitetaan sitä, että

ryhmän jäsenet tuntevat tarvitsevansa toinen toisiansa. Ryhmän pitää havaita tunnetasolla, että he kuuluvat yhteen. Jos myönteinen riippuvuus katoaa ryhmästä, ryhmän toiminnasta tulee yksilökeskeistä toimintaa. (Kataja ym. 2011, 22–23.)

Sosiaalisella yhdessä tekemisellä tarkoitetaan toisten mielipiteiden arvostamista ja kuuntelemista, muistaen, että myös oma mielipide on arvokas. Ryhmän pitää osata tehdä yhteisiä valintoja myös esimerkiksi ilman äänestystä. Vuorovaikutteinen viestintä on mahdollista vain ryhmässä, jossa on keskinäinen luottamus, arvostus ja avoimuus. (Kataja ym. 2011, 22–23.)

7 MUSIIKKI RYHMÄYTTÄMISEN TUKENA

Tämän kappaleen tarkoituksena on perustella valintaamme yhdistää ryhmäyttäminen ja musiikki menetelmiä valitessamme ja kehittäessämme. Rajasimme ryhmäyttävät menetelmät musiikkiin liittyviksi, sillä muuten menetelmäkansioista olisi kenties tullut turhan laaja, ja koimme hyväksi ideaksi yhdistää ryhmäyttäminen ja musiikki. Musiikki on suurimmalle osalle lapsille myös tuttu ilmaisumuoto, sillä lapsi tutustuu musiikin maailmaan pienestä asti. Musiikkileikkikoulun ohjaajan Anna Valtasen (21.9.2012) mielestä musiikki on hyvä apu ryhmäyttämiseen, sillä lapsille musiikki on luontainen tapa ilmaista itseään.

Musiikkikasvatus on vuorovaikutusta, johon osallistuvat kasvattajat ja kasvatettavat omalla tavallaan, vaikka musiikkikasvatuksen vaikutukset sitoutuvatkin aina yksilön omiin kokemuksiin. Musiikki koetaan omien yksilöllisten kanavien kautta riippumatta siitä, koetaanko musiikkielämys ryhmässä vai yksin. (Hongisto-Åberg 1993, 18–19.)

Kalliopuuskan (1984, 54, ks. Hongisto-Åberg 1993, 18) tutkimusten mukaan musiikkia harrastaneet lapset ovat musiikkia harrastamattomia empaattisempia. Tunteiden tunnistaminen ja viestiminen on sitä aidompaa ja jäsenytyneempää, mitä enemmän lapsi on saanut virikkeitä tunteidensa pohjaksi.

Musiikkia voi käyttää leikeissä monilla erilaisilla tavoilla, jo pelkästään musiikin kuunteleminen voi olla leikki. On kuitenkin olemassa erilaisia musiikkileikkejä ja mikään ei estä keksimästä laululeikkiin itse leikkiä. (Aulio 1991, 96.) Kaikkeen toimintaan on mahdollista liittää musiikkia, on se sitten suunniteltua tai spontaania (Ruokonen 2000, 73).

Yhdessä laulaminen luo tunnelmaa ja yhdistää ihmisiä. Yhteislaulua voidaan tietoisesti käyttää yhteishengen luomiseen ja säilyttämiseen. (Hongisto-Åberg yms. 1993, 106.) Lapsi saa sosiaalisia elämyksiä yhdessä laulamista, johon kaikki osallistuvat ja näin vaikuttavat esityksen onnistumiseen. Ryhmässä soittamisen ja laulamisen avulla lapsi oppii sosiaalista kanssakäymistä.

(Hongisto-Åberg 1993, 72-74.) Yhdessä laulamista ei siis tulisi väheksyä ja sen harjoittaminen onkin onneksi helppoa! Päivään mahtuu aina yhteislaulua, esimerkiksi ruokalaulun muodossa.

8 VARHAISKASVATUS JA PÄIVÄHOITO

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan alle kouluikäiselle lapselle suunnattua ikäkausipedagogiikkaa. Hallinnollisesti varhaiskasvatus kuuluu sosiaali- ja terveystoimen alle, mutta monissa kunnissa se on siirretty osaksi sivistystoimea. Julkinen varhaiskasvatus kehittää lapsen persoonaa ja edistää kasvua, oppimista ja kehitystä. Varhaiskasvatus koostuukin kolmesta asiasta, jotka muodostavat kokonaisuuden; hoito, kasvatus ja opetus. (Hellström 2010, 256–257.) Päiväkotitoimi on hoidon ja kasvatuksen lisäksi kulttuurinen kokemus (Ruokonen 2011, 122).

Kunnilla on vastuu järjestää tarvittava päivähoito ja valvoa yksityistä päivähoitoa. Kunnallista päivähoitoa järjestetään päiväkodissa, ryhmäperhehoitona ja perhepäivähoitona. Päivähoidossa yhdistyy hoito, opetus ja kasvatus. Päivähoidossa edistetään lapsen kehitystä, jotta se olisi tasapainoista ja samalla lapsi saa turvallisen paikan, jossa olla hoidossa. Päivähoito voi olla joko osapäiväistä tai kokopäiväistä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012.)

8.1 Musiikkikasvatus varhaiskasvatuksessa

Päiväkodilla on suuri merkitys lapsen musiikkikasvatuksessa kodin ohella (Ruokonen 2000, 73; 2011, 122). Musiikkikasvatuksen tavoitteena on antaa lapsille musiikillisia valmiuksia, elämyksiä ja taitoja. Musiikkikasvatuksen tavoitteena on antaa myös virikkeitä, jotka kannustaisivat jatkuvaan musiikkiharrastukseen. (Ruokonen 2000, 73; 2011, 127.)

Musiikkikasvatuksen avulla luodaan musiikillinen oppimisympäristö, jossa lapsella on mahdollisuuksia musiikillisiin elämyksiin sekä kokemuksiin onnistumisesta ja oppimisesta. Varhaiskasvatuksen musiikkikasvatus tukee kotien kasvatustehtävää ja tasoittaa erilaisten taustojen muokkaamia yksilöllisiä kokemuseroja. Musiikkikasvatus tukee lapsen kokonaiskehitystä ja edistää

lapsen oppimisedellytyksiä. Oppimisympäristö, jossa käytetään musiikkia, herkistää lasta kuunteluun ja rohkaisee sekä kehittää musiikilliseen itseilmaisuun esimerkiksi laulamisen, soittamisen, liikkumisen ja tanssimisen kautta. (Ruokonen 2009, 22.) Lapsen kasvulle on merkityksellistä mielihyvä ja koettu ilo, joita saa esimerkiksi juuri laulamisen, soittamisen, kuuntelun ja musiikin tahtiin liikkumisen yhteydessä (Ruokonen 2000, 73). Suunnittelimme teemat toteutuskertoihimme juuri näiden arvojen pohjalta.

Varhaisiän musiikkikasvatus kehittää lapsen musiikillisia taitoja ja tietoja. Lisäksi se vaikuttaa yksilön koko persoonallisuuden syntyyn. Musiikkikasvatuksen ensisijaisena tarkoituksena on herättää rakkaus musiikkiin. Lapsille soveltuvien toimintatapojen käytöllä edistetään lapsen kokonaisvaltaista oppimista ja kasvamista musiikin avulla. Musiikkikasvatus on elinikäinen prosessi, johon vaikuttavat ratkaisevasti ensimmäiset musiikilliset virikkeet ja kokemukset. (Hongisto-Åberg 1993, 9.)

Lehtosen (1996, 16) mukaan länsimaiden musiikkikasvatuksessa on lähinnä älyllinen ote, jossa ei ole tilaa musiikillisten kokemusten havaitsemiseen, vaan painotus on tunteiden sijaan osaamisessa. Näin musiikki ei enää ole enää tapa ilmaista tunteita, vaan tarkoitus itsessään. Pyrimme kansiomme avulla muuttamaan tätä käsitystä niin, ettei osaamattomuus ole este musiikkikasvatukselle, vaan musiikin käytöstä tulisi väline ryhmäyttämiseen ja tunteiden käsittelemiseen muiden menetelmien joukossa.

Musiikkikasvatuksen järjestämiseen vaaditaan kasvattajalta laaja-alaista, uteliasta otetta sekä jatkuvaa tiedonhankintaa sekä omien kasvatuskäsitysten ja arvojen punnitsemista, sillä opettaminen yhden tietyn metodin avulla ei välttämättä riitä. Pienten lasten musiikkikasvatus antaa haastetta kasvattajalle niin omien musiikillisten asenteiden tarkistamiseen sekä lapsituntemuksen laajentamiseen. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 9.)

Hektisessä varhaiskasvatusympäristössä ohjaajilla ei ole aikaa aina tuoda uutta ja erilaista musiikkikasvatusta toimintaan. Menetelmäkansiomme pyrkii tuomaan tiedonhankintaan helpotusta. Nykyaikana muun muassa Internet tarjoaa paljon

erilaisia menetelmiä ja toimintatapoja. Kun tietoa on paljon saatavilla se luo mahdollisuuksia, mutta saattaa myös vaikeuttaa musiikkihetken suunnittelua, sillä valinnanvaraa saattaa olla jopa liikaa.

9 TOIMINNALLISET MENETELMÄT

Kaikki käyttämämme menetelmät ovat toiminnallisia, myös menetelmäkansion harjoitteet. Suuntautumisvaihtoehtomme on juuri toiminnalliset menetelmät, joten opinnäytetyömmekin on toiminnallinen. Toiminnallisilla menetelmillä tarkoitetaan harjoituksia, jotka liittyvät tekemiseen ja toimintaan. Toiminta ei ole ainoastaan fyysistä, vaan toiminnalla tarkoitetaan myös ajatuksellista toimintaa. (Kataja ym. 2011, 30.)

”Toiminnalliset menetelmät tuovat menneen ja tulevan teoiksi tähän hetkeen” (Kopakkala 2011, 179). Toiminnallisten menetelmien tarkoituksena on ulkoistaa ihmisten sisäiset asiat näkyviksi ja kuuluviksi, esimerkiksi maalauksen, lumiveistoksen, novellin tai kertomuksen avulla. Kun sisäinen asia saa muodon, se tulee näkyväksi ja siihen syntyy jokin suhde, mikä lisää hallinnan tuntua. Toiminnallisten menetelmien avulla ulkoistettu asia vaatii asian sisäistämistä uudelleen, tavallaan pureksitussa ja läpikäydyssä muodossa. Siksi on tärkeää varata tarpeeksi aikaa toiminnallisten menetelmien jälkeen purkamiseen, keskusteluun ja asian syvälliseen pohtimiseen. (Kopakkala 2011, 182.)

Lähtökohtana toiminnallisille harjoitteille on, että kaikki ryhmän jäsenet osallistuvat niihin. Kun kaikki osallistuvat harjoitteisiin, ryhmä huomaa kaikkien voivan osallistua toiminnallisiin menetelmiin, ja se luo uskoa ryhmään. (Kataja ym. 2011, 30.) Tärkeää kuitenkin on, että jos lapsi ei halua, häntä ei pakoteta osallistumaan toimintaan, vaan hän saa seurata sivusta (Anna Valtanen, 21.9.2012). Tämä pätee myös muihin kuin lapsiin toiminnallisia menetelmiä käytettäessä.

Toiminnallisessa ryhmätyöskentelyssä on neljä eri vaihetta; virittäytyminen (warming up), toiminta (action), tunneilmaisu eli jakaminen (sharing) ja loppukeskustelu (processing). Virittäytymisen tarkoituksena on lisätä yleistä turvallisuutta ja aktiivista läsnäoloa ryhmässä. Toiminnallisen ryhmätyöskentelyn alussa toistetaan usein samat asiat, joita on käsitelty ryhmän aloittamisen yhteydessä. Tämän tapainen virittäytyminen auttaa

ryhmäläisiä vuorovaikutukseen keskenään ja pääsemään rooleihin, joita he tarvitsevat toimintavaiheessa. Toimintavaiheessa tapahtuu nimensä mukaisesti itse toiminta. Toiminnassa toivotaan tapahtuvan jotain uutta, sillä siinä ei toisteta tapahtunutta, vaan tehdään siitä uusi versio. (Kopakkala 2011, 184–185.) Itse toiminta voi siis olla melkein mitä tahansa, missä työestetään jotain vanhaa kokemusta tai tapahtumaa tekemisen ja toiminnan kautta.

Kaikkeen toimintaan liittyy tunteita, joten toimintavaihetta seuraakin tunneilmaisu eli jakaminen. Jakamisessa osallistujat voivat kertoa, millaista toiminta oli ja miltä se tuntui. Jakamisessa voidaan kertoa myös omia kokemuksia, jotka liittyvät toimintaan. Jakamisen jälkeen käydään vielä loppukeskustelu, jossa käsitellään toiminnassa tehtyä, nähtyä ja koettua. (Kopakkala 2011, 185.)

J. L. Morenon kehittämä psykodraama on psykoterapiamenetelmä, jossa käytetään toiminnallisia tekniikoita. Psykodraamassa päähenkilö näyttelee ikään kuin näyttelee ongelmansa uudelleen. (Kopakkala 2011, 185–186.) Moreno kehitti monia tekniikoita, jotka ovat toiminnallisia. Näitä ovat muun muassa roolin vaihto, tyhjä tuoli, peili ja patsaat. Morenon perustekniikoiden käyttö edellyttää ohjaajalta syvempää opiskelua ja ohjattua harjoittelua sekä harjaantumista. (Kopakkala 2011, 154.) Lisää Morenon tekniikoista sekä toiminnallisista menetelmistä voi lukea esimerkiksi Kopakkalan (2001) teoksesta *Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen.*, sekä Janhusen & Suran (2005) teoksesta *Miten käytän toiminnallisia menetelmiä.*

Vaikka Morenon kehittämissä menetelmissä pyritäänkin suurimmaksi osaksi käsittelemään ongelmia, voi toiminnallisia menetelmiä soveltaa eri tarkoituksiin. Esimerkiksi ryhmäyttävät menetelmät ovat toiminnallisia menetelmiä, sillä ryhmäyttävät harjoitukset ovat toimintaan ja tekemiseen liittyviä.

10 LAPSIRYHMÄN OHJAAMINEN

Lapsiryhmän ohjaaminen ottaa ohjaajalta, mutta antaa paljon. (Anna Valtanen, 21.9.2012).

Jokaisella ohjaajalla on oma tapansa toimia, eikä yksikään tapa ole oikea tai väärä. Jokainen ohjaaja käyttää ohjaamisen apuna omaa persoonaansa. Kun toiminnallisia harjoituksia ohjataan, on ohjaajan rooli todella näkyvä ja tärkeä. (Kataja ym. 2011, 27.)

Ohjaaja voi toimia joko tehtäväkeskeisesti tai prosessikeskeisesti. Tehtäväkeskeisessä lähestymistavassa ohjaaja määrittää ongelman ja myös ratkaisee sen itse suhtautumalla ryhmään hyvin määräävästi. Prosessikeskeisessä lähestymistavassa ohjaaja toimii kannustavana apuna ja toimii omalla persoonallaan ja tuo ongelmanratkaisuun omat voimavaransa. (Kataja ym. 2011, 27.) Me ohjaajina toimimme tehtäväkeskeisesti.

Ryhmän alussa ohjaajalla pitää olla niin sanotusti tuntosarvet pystyssä, jotta opii tuntemaan jokaisen lapsen tavan toimia. Ohjaajan on oltava koko ajan ajantasalla ja suunnittelu pitää tehdä tarkasti. (Anna Valtanen 21.9.2012.) Ohjaajan pitää olla vastuuntuntoinen ja myös tunnettava oma vastuunsa. Ohjaamisessa pitää asettaa rajat, mutta silti ohjaamisen tulee olla lempeää. Lapset aistivat jos ohjaaja on epäaito, joten ohjaajan pitää olla vilpittömästi aito lapsiryhmää ohjattaessa. (Heikkinen-Peitsoma & Rautakivi 1989, 47.) Toimimme ohjaajina omalla persoonallamme, emmekä yrittäneet esittää mitään. Mitä tutummaksi ryhmä tuli, sitä luonnollisemmaksi meidän ohjaamisemme muuttui.

Aulio (1991, 14) kuvailee, että hyvä leikki on hauska, opettaa uutta, virkistää ja antaa vaihtelua, tutustuttaa ja poistaa jäykkyyttä, antaa itseluottamusta, lisää tietoa ja taitoja, poistaa aggressioita, parantaa ilmapiiriä, antaa oivalluksia, antaa mahdollisuuden osallistua, kehittää aisteja, tuottaa mielihyvää ja on jännittävä, kehittää hyviä ominaisuuksia, auttaa löytämään omat kyvyt.

Aulio (1991, 14) kuvailee, että hyvän leikinjohtaja on innostunut, tuntee leikin säännöt, on oikeudenmukainen, ottaa huomioon vaihtelevaisuuden, vaistoa milloin on aika lopettaa leikki ja huolehtii lopetuksesta. Ohjaaja aloittaa ja lopettaa täsmällisesti leikin. Hyvä leikinjohtaja myös leikkii aina leikit ennen kuin johtaa leikin suurelle porukalle.

Lapsia ohjatessa, on tärkeitä hahmottaa kehitysvaiheet, lasten kiinnostus ja lapsilähtöisyys (Heikkinen-Peitsoma & Rautakivi 1989, 154; Ruokonen 2011, 124). Myös aikaisemmat kokemukset musiikin osalta pitää ottaa huomioon. Näiden asioiden jälkeen lapset pitää ottaa yksilöllisesti huomioon. (Heikkinen-Peitsoma & Rautakivi 1989, 154.)

Lapsiryhmää ohjatessa ei saa esittää muuta kuin on. Rajat ja kuri ovat tärkeitä. Luottamuksen pitää olla molemminpuolista. Lapsen etu tulee aina ensin. Lapset ovat erilaisia, joka tuo ryhmän ohjaamiseen haasteita. Ryhmässä pitää olla sellainen tasapaino, että jokainen lapsi kokee olevansa ryhmään toivottu jäsen. Myös hiljaisten ja rauhallisten lasten pitää kokea, että he ovat tärkeitä leikille ja ryhmälle. (Anna Valtanen, 21.9.2012.)

10.1 Musiikkihetken suunnittelu ja ohjaaminen

Hongisto-Åberg ym. (1993, 174–175) mielestä musiikkihetkeä suunnitellessa on tärkeänä pitää mielessä seuraavat asiat; kenelle opetetaan, mitä ja miksi opetetaan, miten opetetaan, kuinka kauan toiminta kestää, sekä lopuksi tuokion onnistumita arvioidaan. Musiikkihetken suunnittelussa tulee ottaa huomioon kohderyhmä, eli lasten ikä ja musiikillinen valmiustaso (ks. kohta Lapsen musiikilliset valmiustasot). Myös se, mitä haluaa musiikkihetkellä opettaa, vaikuttaa suunnitteluun. Musiikkihetkessä voidaan kerrata tuttuja asioita tai opettaa uutta, jolloin uuden asian opettamisen voi sijoittaa aiemmin opittuihin asioihin. Uusia asioita ei pidä olla liikaa, vaan keskittyä mieluummin korkeintaan pariin uuteen asiaan kerrallaan. Musiikilliset asiat voidaan yhdistää muihin tiedollisen opetuksen ja taidekasvatuksen osa-alueisiin.

Suunnittelussa huomioidaan myös se, miksi opettaa tietyn asian ja mihin opetuksella pyritään. Kun opetettava aihe on valittu, pohditaan sitä miten opetetaan. Voi olla tarkoituksenmukaista vaihdella eri työtapoja ja toiminnallisuutta sekä keskittymistä vaativia jaksoja. Tällöin jaksotellaan aikuisen ohjaavaa ja lasten aktiivista osallistumista tarkoituksenmukaisesti.

Toiminnan on hyvä edetä tutusta tuntemattomaan sekä helposta monimutkaisempaan. Musiikilliseen osuuteen voidaan yhdistää liikuntaan, tiedolliseen kasvatukseen sekä muuhun taidekasvatukseen. Toiminnan kesto on myös hyvä arvioida etukäteen, mutta varaudutaan silti joustavuuteen ja suunnitelmien muuttamiseen. Toiminnan jälkeen on hyvä arvioida tuokion onnistumista kriittisesti; toteutuivatko tuokion tavoitteet, tuliko kaikki opetettua selkeästi, mitä jäi toteutumatta ja niin edelleen. Arvioinnin tarkoituksena on oppia tehdystä ja kerätä eväitä seuraavia kertoja varten. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 174-175.)

Jos musiikkihetkiä halutaan järjestää viikoittain tai muuten säännöllisesti, hyvä aloitus hetkelle olisi esimerkiksi alkulaulu tai jokin tietty toiminto, mikä toistuu jokaisella kerralla. Esimerkiksi eräässä päiväkodissa valittiin yksi lapsi lennättämään laulujoutsen-pehmolelua, joka oli selkeä merkki lauluhetkien alkamiselle. Jos ryhmä on pienryhmä, voidaan alkulaulussa laulaa kaikkien nimet, näin lapset tulevat näkyviksi ryhmässä. Myös puuttuvat jäsenet voidaan huomioida. Alkulaulu voi olla hyvin yksinkertainen; voidaan laulaa esimerkiksi ”Onko Liisa täällä, on Liisa täällä”. Nuotit yksinkertaiseen alkulauluun voidaan keksiä itse, vaikka kahta eri säveltä käyttäen. Myöhemmin lapset voivat vastata itse kohdassa ”On Liisa täällä”.

Musiikkihetken suunnittelu voidaan kokea työlääksi suunnitella ja järjestää. Kuitenkaan musiikkihetkelle ei aina tarvitse asettaa kovin suuria tavoitteita ja päämääriä. Musiikkihetki voi olla esimerkiksi leikkilauluja, musiikkiliikuntaa, musiikkimaalausta tai musiikin kuuntelua.

Ohjaajan kannattaa kiinnittää huomiota omaan laulamiseen. Laulun alkusävelen pitää olla tarkka, jotta lapset saavat kiinni sävelkorkeudesta. Ohjaaja voi laulaa

alkusävelen jo ennen laulun varsinaista aloitusta. Myös laulun nopeus tulee sovittaa niin, että lapset ehtivät laulaa mukana. (Hongisto-Åberg 1993, 71.) Laulun tulee olla luonnollista ja selkeää, voimakasta laulamista tulee välttää. Kun laulu tulee lapsille tutuiksi, ohjaajan on hiljennettävä omaa ääntään, jotta lauluvastuu siirtyisi lapsille. (Hongisto-Åberg 1993, 110.)

Jos ohjaaja tietää laulavansa niin sanotusti nuotin vierestä, hän voi ottaa lauluopetukseen apuopettajan tai korvata oma laulaminen äänitteillä. Laulamisen voi korvata myös runsaalla loru- ja runovalikoimalla. Tärkeintä on kuitenkin, että lapset saavat mallin aikuisesta, joka käyttää ääntään. (Hongisto-Åberg 1993, 110.)

Uusi laulu voidaan opetella monella eri tavalla. Se voidaan käydä läpi kaikumenetelmällä; ohjaaja laulaa säkeen, jonka lapset toistavat. Laulusta voidaan opetella ensin pelkät sanat ilman melodiaa korostamalla sen perusrytmiä vaikka rummuttamalla tai taputtamalla. Melodia voidaan opetella ensin ilman sanoja, käyttämällä laulaessa tiettyä tavua (laa, taa, duu). (Hongisto-Åberg ym. 110.)

Jos lauluun kuuluu leikki, voidaan aluksi keskittyä pelkän leikin opetteluun ohjaajan laulaessa. Kun leikki on tuttu, laulun melodia ja sanat on opittu kuin huomaamatta. Laulun opettelussa voidaan käyttää apuna havainnollistamisvälineitä, kuten lauluun liittyviä kuvia, esineitä tai käsinukkeesytystä. (Hongisto-Åberg yms. 1993, 111.)

Aktiivisen kuuntelun taito on kaiken toiminnan lähtökohta ja oppimisen perusedellytys, ei pelkästään musiikillisessa opetuksessa. Kuunteleminen on eri asia kuin kuuleminen, sillä kuuleminen on passiivinen tapahtuma, kun taas kuunteleminen edellyttää omaa aktiivista toimintaa; siihen on keskityttävä, tehtävä tiedostettuja havaintoja kuulon avulla, sekä päätettävä erilaisten valintojen väliltä. Koska äänet ympäröivät meitä nykyaikana joka paikassa, on kuuntelukasvatuksen merkitys kasvanut viime vuosina musiikin opetuksessa. (Hongisto-Åberg yms. 1993, 90–91.)

Kuuntelu voi olla luovaa, jolloin musiikin herättämiä tunteita ilmaistaan esimerkiksi liikkuen, draaman avulla, tanssien, piirtäen tai maalaten. Hyväksihavaitsemamme musiikkimaalaus on siis yksi muoto luovasta kuuntelusta. (Hongisto-Åberg yms. 1993, 93.) Luovan kuuntelun ideana on siis ensin kuunnella näyte, jonka jälkeen siitä työstetään jokin tuotos, taidemuoto tai toiminta.

Keskittyneessä kuuntelussa kiinnitetään huomiota musiikin eri elementteihin, joita ovat rytmi, tempo, voimakkuus ja niin edelleen. Lisäksi voidaan nimetä musiikkinäytteen soittimia. (Hongisto-Åberg yms. 1993, 93.) Musiikista voidaan keskustella samalla kun kuunnellaan tai kuuntelun jälkeen. Ohjaaja voi soittaa kaksi erilaista näytettä ja kysyä mitä eroa kappaleilla oli, jos toinen oli tempoltaan nopea ja toinen hidas.

Kuuntelutilanteen, kuten muidenkin hetkien, suunnittelussa asetetaan tavoitteet toiminnalle. Kuuntelijoiden ikä ja aikaisemmat kuuntelutottumukset tulee ottaa huomioon hetkeä suunnitellessa sekä kuuntelunäytettä valitessa. Alle kouluikäisille sopivat näytteet kestävät 1-5 minuuttia. Mitä nuorempi lapsi, sitä lyhyempi näyte. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 95.)

Musiikkia voidaan käyttää säilyttämään tai muuttamaan tunnetilaa, ymmärtämään itseä ja omaa tunnetilaa sekä purkamaan sitä ja läpikäymään ristiriitoja (Ahonen 2000, 181). Kun valitsee musiikkia, voi miettiä mihin haluaa pyrkiä sillä. Onko perusteltua purkaa musiikin avulla jotain tiettyä asiaa tai tapahtumaa vai kenties pyrkiä muuttamaan lasten tunnetilaa?

Kuunteluhetken tulisi olla mahdollisimman rauhallinen ja keskeytymätön hetki, jossa rentoudutaan ja keskitytään kuuntelemiseen. Äänentoistolaitteiden toimivuus kannattaa kokeilla ennen kuuntelutilannetta. Virittäytymisessä voi selittää lapsille mitä, miten ja miksi kuunnellaan. Itse kuuntelutapahtuman jälkeen työstetään kuultua, esimerkiksi keskustellaan kuullusta. Kuuntelunäyte voidaan myös kerrata sopivassa tilanteessa toistamatta kuitenkaan siihen liittyvää kuuntelutehtävää. Samaa näytettä voidaan lisäksi tarkastella uudesta näkökulmasta, sillä näyte on jo tullut tutuksi. (Hongisto-Åberg yms. 1993, 95.)

11 MENETELMÄKANSIO

Menetelmäkansiomme tavoitteena oli kerätä ryhmäyttäviä musiikkimenetelmiä yksiin kansiin, niin että päivähoidon henkilökunnan olisi mahdollisimman helppo etsiä menetelmiä. Halusimme tehdä menetelmistä konkreettisen kansion, josta ne löytyvät helposti. Kiireisessä arjessa ei ole aina paljon aikaa, ja kenties tämä voikin johtaa siihen, että musiikkimenetelmiä ei käytetä, sillä ne koetaan työläiksi. Menetelmäkansion tarkoituksena on tuoda menetelmät lähelle helpolla tavalla.

Päätimme kerätä päiväkodissa käyttämämme menetelmät menetelmäkansioon, jotta niitä voitaisiin käyttää myös jatkossa. Aika oli rajallinen toteutuskerroilla, emmekä ehtineet kaikkia kansiossa olevia menetelmiä kokeilla. Halusimme lisätä kansioon päiväkodissa kokeiltujen menetelmien lisäksi meille entuudestaan tuttuja ja hyväksihavaittuja sekä uusia itse kehittelemiämme menetelmiä.

Menetelmiä valitessamme meillä oli muutamia kriteerejä, jotka menetelmien piti täyttää. Yksi kriteeri oli, että menetelmät ovat helppoja toteuttaa myös kiireen keskellä ja ne eivät vaadi erikoisia välineitä. Suurin osa menetelmistä on sellaisia, että ne voidaan ohjata ilman minkäänlaisia apuvälineitä. Toinen kriteerimme oli, että menetelmät voisi toteuttaa ryhmässä, jotta ryhmäytymisen tavoite täyttyisi. Menetelmien tuli myös liittyä musiikkiin jollain tavalla.

Lisäsimme menetelmäkansioon myös teoriaa lapsiryhmän ohjaamisesta, jotta varhaiskasvatuksen henkilökunta saisi uusia näkökulmia omaan ohjaamiseen. Kenties kansio on voi olla myös alan opiskelijalle hyödyllinen, opiskelijana kun usein saa tehtäväkseen lapsiryhmän toimintahetken ohjaamisen. Kansiossa on myös lista lasten kuvakirjoista, jotka liittyvät musiikkiin. Kirjalistan tarkoituksena on, että sieltä voi poimia teemaan sopivan lastenkirjan, jonka avulla esimerkiksi johdattelee lapset menetelmiin ja näin pohjustaa tulevaan toimintaan. Kansiossa on lista myös cd-levyistä ja dvd-levyistä, joissa on musiikkiliikuntaa.

Menetelmäkansion toimitamme toimeksiantajallemme päiväkodin henkilökunnan käyttöön. Olemme luvanneet toimittaa menetelmäkansion myös Anna Valtaselle, jota haastattelimme opinnäytetyötä tehdessämme. Myös harjoittelupaikoissamme ollaan oltu kiinnostuneita kansiosta. Siitä onkin saatavana myös sähköinen versio, jota aiomme levittää ainakin Loimaan päivähoidolle.

12 TUOKIOT

Suunnittelimme ja ohjasimme Nappulapellon päiväkodin 4-6 -vuotiaille neljä toimintatuokiota, joissa kokeilimme ryhmäyttäviä musiikkimenetelmiä. Ryhmän lapset jaetaan usein samoihin pienryhmiin, joissa päiväkodin toimintaa toteutetaan. Halusimme ryhmäyttää juuri pienryhmiä, sillä lapset toimivat niissä suuren osan ajastaan päiväkodissa. Pienryhmät oli juuri muodostettu toimintakauden alkaessa, joten koimme niiden ryhmäyttämisen tärkeänä.

Jokaisella toimintakerralla oli oma teemansa, jonka mukaan olimme menetelmät valinneet. Ensimmäisen kerran teemana oli tutustuminen. Tutustuimme sekä toisiimme että erilaisiin ääniin. Toisella kerralla teemana oli yhdessä soittaminen, kolmannella kerralla musiikkimaalaus ja neljännellä eli viimeisellä kerralla musiikkiliikunta ja ryhmän lopetus. Kaikki käyttämämme menetelmät löytyvät menetelmäkansiosta, jonka olemme liittäneet opinnäytetyön kirjallisen osan jälkeen.

12.1 Suunnittelu

Toimintakertojen suunnittelussa otimme huomioon erityisesti ryhmäyttävät harjoitteet ja musiikin moninaisen käytön. Pidimme mielessä myös toimeksiantajan toiveet pienryhmien ryhmäyttamisestä. Toimeksiantaja toivoi myös tuokioiden olevan eräänlaista palautumista päiväkodin ohjattuun toimintaan kesäloman jälkeen. Suunnittelu ja varasuunnitelmat ovat tärkeitä (Anna Valtanen, 21.9.2012). Laadimme suunnitelmien lisäksi myös varasuunnitelmia, joita saatoimme käyttää jos oikea suunnitelma ei toiminut tai aikaa esimerkiksi jäi.

Otimme toiminnan suunnittelussa huomioon lasten iän ja ryhmän koon. Ryhmän lapset olivat iältään 4-6 – vuotiaita, joten piti huomioida lasten taitotasot menetelmiä valitessa. Jokaisessa pienryhmässä oli keskimäärin seitsemän lasta, joten ryhmäharjoitteet eivät voineet olla suunniteltuja vain muutamalle

lapselle tai koko päiväkotiryhmän lapsille. Valitsimme jokaiselle kerralle oman teeman, jotka olivat tutustuminen, yhdessä soittaminen, maalaaminen musiikin mukana ja musiikkiliikunta. Nämä teemat tukivat ajatusta siitä, että musiikkia voi käyttää monilla hyvin erilaisilla tavoilla.

Matka musiikin maailmaan alkaa kuuntelulla (Ruokonen 2011,127). Lähdimme ensimmäisellä toimintakerralla tutustumaan musiikin maailmaan kuuntelemalla ja tutkimalla meitä ympäröiviä ääniä. Lapsi tutustuu oman elinpiirinsä ääniin kuuntelemalla, havainnoiden, tunnistaen ja nimeten. Äänillä leikitään ja peruskäsitteitä opetellaan musiikkileikkien ja tutkimisen kautta. (Ruokonen 2011, 129.)

Esiintymistä voidaan harjoitella soittamalla yhdessä ja yksin, tuttua ja soolona. Niin lapsesta kuin aikuisestakin voi tuntua epämiellyttävältä suorittaa jokin tehtävä yksin, kaikkien muiden katsellessa. Yksinkertaisella ja kokonaisvaltaisella toiminnalla voidaan tätä pelkoa häivyttää ja opetella oman osuuden toteuttamista tutussa ympäristössä. (Hongisto-Åberg yms. 1993, 103.) Toisella kerralla kun teemana olivat soittimet ja yhdessä soittaminen, halusimme harjoitella pienimuotoista esiintymistä ryhmässä. Yhdessä ja erikseen soittaminen oli myös hyvä tapa muistuttaa lapsille, ketkää ryhmän kuuluvat, sillä lauluissa laulettiin lasten nimet vuorotellen.

Kolmannella kerralla valitsimme teemaksi maalaamisen ja piirtämisen musiikin mukana. Musiikkia voi käyttää säilyttämään tai muuttamaan tunnetilaa, ymmärtämään itseä ja omaa tunnetilaa sekä purkamaan sitä ja läpikäymään ristiriitoja (Ahonen 2000, 181). Musiikkimaalaukseen käytettävä musiikki on valittava huolella. Sen pitäisi saada kuuliijan mielikuvitus liikkeelle ja virittää hänet ilmaisemaan kuultua kuvallisesti. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 105.)

Musiikkia valitessaan onkin hyvä miettiä millaista tunnetilaa sillä haluaa luoda. Jos ryhmä sekä ohjaaja ovat tuttuja toisilleen, voi olla perusteltua soittaa surullista ja pelottavaakin musiikkia. Ryhmän rauhoittamiseen voi käyttää hidasta ja rauhallista musiikkia. Musiikkivalintamme maalaukseen ja piirtämiseen olivat melko neutraaleja, sillä lapsiryhmä oli meille uusi.

Perustelimme neutraalit musiikkivalintamme sillä, että emme tunne lapsia, emmekä tiedä heidän kokemuksistaan. Jos ohjaajana olisi ollut tuttu ja turvallinen aikuinen, tilanne olisi ollut eri.

Musiikkimaalauksessa kuunnellaan ensin valittu näyte. Voidaan kysyä apukysymyksiä; minkä väristä musiikki on, millainen rytmi siinä on tai millaisia muotoja siitä tulee mieleen. Kuultua voidaan ilmentää tarvittaessa liikkumalla musiikin tahtiin. Musiikkinäyte voidaan kuunnella useampaan kertaan. Kun aletaan maalata, musiikki soi taustalla, jotta sitä voidaan tarkkailla samanaikaisesti. Maalausvaiheen jälkeen voidaan keskustella valmiista töistä sekä musiikin aiheuttamista mielikuvista ja kokemuksista. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 105–106.)

Bojner-Horwitz ja Bojner (2007, 83) suosittelevat tanssimista ja liikkumista erilaisten rytmien tahdissa 4-6-vuotiaiden lasten kanssa. Liikunta- ja roolileikit, jotka liittyvät musiikkiin, auttavat kehittämään lapsen eläytymiskykyä, motoriikkaa, rytmitajua ja liikunnallista ilmaisukykyä. Ohjattu ja vapaa musiikkiliikunta toimivat tunteiden purkamisen ja rentoutumisen apuvälineinä. (Heikkinen-Peitsoma & Rautakivi 1989, 156.) Viimeisen kerran teemaksi valitsimme musiikkiliikunnan. Koko toimintatuokion toiminta keskittyi yksinomaan musiikin mukana liikkumiseen.

Musiikkiliikunta on musiikkipedagogi Emile Jaques-Dalcroze (1865–1950) luoma musiikkikasvatusmenetelmä, jonka pääperiaatteena on mieltää musiikki

sisäisesti ja muodostaa läheinen yhteys musiikin ja yksilön välille. Musiikkiliikunnassa liike tapahtuu tietyssä tilassa, tietyn ajan kuluessa. Liikkeen tuottamiseen tarvitaan tietty määrä voimaa ja liike hahmottuu tiettyyn muotoon. Musiikkiliikunnan tavoitteena on kehittää rytmitajua, keskittymis- ja kuuntelukykä sekä reaktio- ja koordinaatiokykyä. Myös liikunnalliset valmiudet kehittyvät musiikkiliikunnan avulla. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 155–156.)

12.2 Alkulaulu

Alkulaulanamme toimi Kiva kun oot täällä-laulu, joka löytyy Olin laulukirjasta (2000) sivulta 17. Halusimme jokaiselle kerralle saman alkulaulun, jotta se olisi selkeä merkki siitä, että on musiikkihetken aika. Ajattelimme, että ennen jännittävää ja uutta toimintaa olisi hyvä olla jokin turvallinen ja samana toistuva aloitus. Toiminnallisissa menetelmissä toistetaan samat asiat jokaisen tapaamiskerran aloituksessa. Ryhmän jäseniä autetaan virittäytymään sopivaan tilaan, jotta toiminta olisi mahdollista. (Kopakkala 2011, 184.)

Valitsimme tämän laulun, koska siinä jokainen lapsi tulee yksilönä näkyväksi. Saimme kokemuksen siitä, että laulu oli lasten mielestä mukava ja tärkeä, sillä lapset odottivat aina innoissaan alkulaulun laulamista. Laulu oli myös lapsille helppo oppia, ja viimeisellä toteutuskerralla lapset alkoivat laulaa alkulaulua, kun näkivät meidän saapuvan päiväkotiin. Myös haastattelemamme musiikkileikkikoulun ohjaaja Anna Valtanen (21.9.2012) painotti samana toistuvan alkulaulun tärkeyttä.

12.3 Toiminta

Toimintamme oli tarkoitus olla lapsilähtöistä ja sen päätavoitteena oli saada pienryhmistä toimivia ryhmiä ryhmäyttämisen avulla. Lapsilähtöisellä kasvatuksella tarkoitetaan kasvatusta, jossa sekä kasvattajalla että lapsella on hyvä suhde toisiinsa molemminpuolisesti. Lapsilähtöiseen kasvatukseen

kuuluu, että lapsi saa vaikuttaa omiin asioihin niin paljon kuin vain hänen ikätasolleen on mahdollista. Lapsilähtöisessä kasvatuksessa lapselle asetetaan rajat ja lasta valvotaan, hänestä pidetään huolta ja hänestä välitetään. (Hellström 2010, 177.)

Kun ryhmätoiminta alkaa, aloitetaan sillä, että tutustutaan muihin ryhmän jäseniin. Ryhmäyttämistä ei kuitenkaan tapahdu ainoastaan ensimmäisellä kerralla vaan ryhmäyttämistä tapahtuu paljon pidemmälle. Ryhmäyttämisen tavoitteena on turvallisuuden lisääminen ja sen avulla luodaan pohjaa, jossa oppiminen onnistuu ja tunteita pystyy ilmaisemaan. (Partio 2009.)

12.4 Loppulaulu

Loppulauluna opinnäytetyön toteutuksissa toimi Satu Sopasen Soittorasia kappale. Loppulaulun tarkoituksena oli olla selkeä lopetus tuokiolle ja laulu olikin jo monelle tuttu erilaisten kerhojen ja musiikkileikkikoulujen lopetuslauluna.

13 TOIMINTAKERTOJEN TOTEUTUS

13.1 Ensimmäinen kerta, toisiin ja musiikin maailmaan tutustuminen

Aloitimme ensimmäisen toimintakerran kertomalla lapsille itsestämme sekä toiminnasta, jota tulemme heille pitämään neljällä toimintakerralla. Olimme askarrelleet etukäteen nimilaput, jotka jaoimme lapsille. Valmistimme nimilaput pahvista, jotka laitettiin kaulaan roikkumaan langalla. Nimilappujen tarkoituksena oli auttaa meitä ohjaajia muistamaan lasten nimet, sillä toiminnassamme oli paljon lauluja, joissa mainittiin lasten nimet. Nimilappujen jakaminen toimi alkulaulun tavoin ryhmätoiminnan aloituksena ja virittäytymisen

Aloitimme itse toiminnan alkulaululla, jonka yhteydessä kerroimme, että tulemme laulamaan samaisen laulun joka kerran alussa. Alkulaulun jälkeen ohjeistimme Mörkö se lähti piiriin –laulun, jonka leikimme yhdessä. Laulu löytyy Olin laulukirjasta (2000) sivulta 23. Olimme valinneet tämän laulun osaksi tutustumista, sillä laululeikissä mainitaan jokaisen lapsen nimi ja näin nimet tulivat tutuiksi ja jokainen lapsi näkyväksi.

Tutustumisleikin jälkeen aloitimme tutustumisen äänien maailmaan. Lapsi tutustuu ympäristönsä ääniin kuunnellen ja havainnoiden, sekä niitä tunnistaa ja nimetä. Äänien perusominaisuuksien tunnistaminen luo perustan musiikilliselle oppimiselle. (Ruokonen 2009, 23.) Ensin hiljenimme kuuntelemaan, mitä ja millaisia ääniä ympäriltämme kuuluu. Lapset saivat kertoa havainnoistaan ja keskustelimme myös siitä, mitä ääniä voisi kuulua esimerkiksi pihalta.

Äänien kuuntelun jälkeen aloimme itse tuottaa ääniä mehupilleillä ja puutikuilla. Tarkoituksena oli havainnollistaa lapsille, että ääniä voi tuottaa myös ilman oikeita soittimia. Tutkailimme miten erilaista ääntä kuuluu, kun kokeilee naputella puutikulla tai mehupillillä erilaisia pintoja ja miten erilaisia ääniä voi syntyä mehupillistä ja puutikusta, vaikka koittaisi aivan samaa kohtaa. Kokeilimme naputtelua erilaisella voimakkuudella sekä pintojen raapimista. Myös mehupilliin puhaltamisesta lähti ääntä! Pohdimme, miksi tikusta ja mehupillistä kuuluu erilainen ääni.

Seuraavaksi vuorossa oli äänien arvaamisleikki. Otimme tuolin, jonka päälle asettelimme huovan, etteivät lapset näkisi tuolin taakse. Huovan alle keräsimme kynän, lankakerän, haarukan, paperin, vesipullon ja avaimet. Näytimme lapsille ensin tavarat ja kokeilimme millainen ääni mistäkin tavarasta lähtee. Tiputimme

tai heiluttelimme tuolin alla tavaroita yksitellen, ja lasten tehtävänä oli arvata, mikä ääni kuului mistäkin esineestä.

Kun äänien arvaamisleikki oli ohitse, matkimme vielä erilaisia ääniä. Lapset saivat äännellä kuten esimerkiksi karhu, juna, dinosaurius, ukkonen, tulen ritinä, sateen ropina, leijona ja paloauto. Lapset tuottivat ääniä esimerkiksi äänтелеillä, viheltämällä, tmistämällä jalkoja, rummuttamalla ja taputtamalla käsiä. Viimeiseksi keräsimme nimilaput talteen ja pyysimme lapsilta sanallisesti palautetta kysyen ”Mistä pidit tällä kerralla, mistä et pitänyt?” Lopuksi lauloimme loppulaulun, joka oli Soittorasia, joka löytyy levyiltä Satu Sopanen & Tuttiorkesteri - Soittorasia kappale 14. Kerroimme myös loppulaulun olevan joka kerta sama ja sen olevan merkki ryhmätuokion loppumisesta.

13.2 Toinen kerta, yhdessä soittaminen

Toisen kerran teemana olivat soittimet ja yhdessä soittaminen. Aloitimme toisen toimintakerran nimilappujen jakamisella ja alkulaululla. Olimme ottaneet mukaan paljon erilaisia soittimia, jotka olimme jo ennen itse toimintaa levittäneet houkuttelevasti pöydälle. Esittelimme soittimet lapsille, kerroimme niiden nimet ja näytimme, miten erilaisilla soittimilla soitetaan. Samalla kerroimme, että

soittimia tulee soittaa oikein ja varoen, sillä soittimet voivat mennä rikki. Muistutimme, että musiikki alkaa aina hiljaisuudesta. Soittimien esittelyn jälkeen lapset saivat vapaasti kokeilla eri soittimia. Keskustelimme samalla, mitä soittimien ääni muistuttaa, jonkun mielestä Quirosta lähti samanlainen ääni kuin sammakosta, hidas rummutus kuulosti karhun tömistelyltä ja kulkusista tuli mieleen joulu.

Seuraavaksi ohjeistimme lapsia valitsemaan yhden soittimen ja asettuvan piiriin. Soitimme ensin kaikki yhdessä, hiljaa, hieman kovempaa, hitaasti ja nopeasti. Jokainen sai vuorollaan kokeilla omaa soitinta piirissä. Vaihdoimme soittimia keskenämme ja toistimme soittamisen yhdessä ja erikseen.

Olimme varanneet kaksi yhteislaulua, joissa jokainen sai soittaa sekä yhdessä että yksin. Musiikki yhteistä on – laulu löytyy Olin laulukirjasta (2000) sivulta 86 ja siinä soitetaan tietyissä kohdissa tietyllä rytmillä. Orkesterilaulu löytyy myös Olin laulukirjasta (2000) sivulta 43 ja siinä jokainen sai soittaa sekä yhdessä että yksikseen. Soittaminen laulujen mukana onnistui yli omien odotusten ja lapset olivat innoissaan yhdessä musisoimisesta. Aivan viimeiseksi keräsimme jälleen nimilaput, palautetta lapsilta ja lauloimme tutun loppulaulun.

13.3 Kolmas kerta, musiikkimaalaus

Kolmannen kerran teemana oli musiikkimaalaus. Alkulaulun jälkeen siirryimme lattialle ison paperin ääreen. Olimme valinneet taustalle soimaan pianomusiikkia ja kun musiikki alkoi soida, lapset piirsivät yhdelle isolle paperille vahaväreillä mitä musiikki heidän mieleensä toi. Annoimme ohjeeksi, että toisen piirtämän päälle ei saa piirtää. Kun työ oli lasten mielestä valmis, jokainen sai halutessaan kertoa mitä on piirtänyt ja millaiselta musiikki kuulosti.

Yhteismaalaamisen jälkeen siirryimme musiikkimaalaukseen yksilöinä, jokaisella oli oma paperi ja vesivärit. Musiikin alkaessa soida, lapset kuuntelivat

ensin hetken musiikkia ja alkoivat sitten maalata mieleen tulevia asioita. Oli hauska huomata, miten lapset keskittyivät musiikin kuunteluun ja maalaamiseen, jotkut maalasivat jopa musiikin tahdissa. Lopuksi pyysimme palautetta ja lauloimme loppulaulun.

13.4 Neljäs kerta, musiikkiliikunta, ryhmän lopetus

Alkulaulun jälkeen leikimme ensimmäiseltä kerralta tutun ”Mörkö se lähti piiriin”-laulun. Valitsimme sen uudelleen, sillä ensimmäisellä kerralla lapset pitivät siitä kovasti ja halusivat leikkiä sitä uudelleen.

Väri laulussa lapset saivat tehdä erilaisia asioita sen mukaan, minkä värisiä vaatteita lapsilla on. Laulun lopuksi lauletaan ”Kenellä on päällä mitä tahansa”, jolloin jokainen pääsi mukaan väreistä huolimatta. Jotkut lapset valittelivat jo tässä vaiheessa väsymistä, mutta tämä oli vasta alkua! Jatkoimme nimittäin. Fröbelin Palikoitten Pumppulaululla, joka löytyy cd:ltä, jonka nimi on Fröbelin Palikat.

Pumppaaminen oli yllättävän raskasta, mutta jatkoimme kuitenkin pää - olkapää - peppu-laululla. Yhden ryhmän kanssa jätimme tämän välistä, sillä väsymys alkoi painaa ja aikataulukin oli tiukilla. Rentoutus oli hyvä lopetus musiikkiliikuntahetken loppuksi ja lapset tuntuivat kaipaavan pientä lepoa ennen muuhun päiväkodin toimintaan palaamista. Annoimme ohjeeksi valita oman paikan huoneessa, ei kuitenkaan liian läheltä kaveria. Silmät sai pistää kiinni, jos halusi. Musiikkina soitimme Tiitiäisen tuutulaulun.

Rentoutuksen jälkeen pyysimme lapsilta palautetta ja keskustelimme ryhmän viimeisestä kerrasta. Saimme lapsilta myös kutsun tulla pian uudelleen

pitämään musiikkihetkiä, mikä tuntui hyvältä palautteelta. Loppuun lauloimme vielä yhdessä loppulaulun, jonka kaikki olivatkin oppineet edellisiltä kerroilta. Nimilaput annoimme lapsille heidän omasta toiveestaan muistoksi yhteisistä musiikkihetkistämme.

14 ARVIOINTI

Tässä kappaleessa arvioimme toimintakertojen sujuvuutta, menetelmien toimivuutta sekä opinnäytetyön tavoitteiden täyttymistä. Palautetta saimme sekä päiväkodin lapsilta että työntekijöiltä. Pohdimme toimintaa myös itsereflektion kautta. Itse menetelmäkansiosta emme ole vielä saaneet palautetta.

Toiminnan pohtiminen ja reflektointi auttaa omien kokemusten ja tunteiden jakamisen ja näin ollen auttaa muuntamaan omia ajatuksia teoriaksi ja käytännöksi (Kataja ym. 2011, 23). Käytännössä tämä näkyi ryhmätoiminnassamme niin, että joka kerran lopussa lapset saivat antaa meille ohjaajille suullista palautetta. Palautteen keräämistapa ei ollut paras mahdollinen, sillä lapset antoivat hyvin suppeasti palautetta ja kavereiden mielipiteet vaikuttivat paljon. Toimintakertojen alussa myös refleктоimme sitä, mitä olimme edelliskerralla tehneet.

Refleктоimme omaa toimintaamme aina jokaisen toteutuskerran päätteeksi. Näin meillä oli muistissamme vielä selvästi tapahtumat. Kun teimme itsearviointin aina jokaisen kerran päätteeksi, saimme myös omaan toimintaamme tietyn kaaren.

14.1 Tiistai 28.8.2012, 1.kerta

Toimintakerran alussa tunsimme, että jouduimme hieman hakemaan paikkaamme ohjauksessa. Olimme suunnitelleet ajankäyttöämme melko hyvin. Meillä oli valmiiksi suunniteltuja varasuunnitelmia, joista yhden otimmekin käyttöön kun huomasimme, että meille jää ylimääräistä aikaa. Varasuunnitelmamme oli äänien muodostamisleikki. Lapset kertoivat palautetta antaessaan, että äänien muodostamisleikki oli erityisen huaskaa. Kerroimme kaikille kolmelle ryhmälle erikseen keitä olemme ja miksi olemme paikalla. Myöhemmin kun refleктоimme toimintaamme, tulimme siihen tulokseen, että alkupuhe olisi voinut olla kaikille ryhmille yhteinen, jolloin olisimme kertoneet

kaikille ryhmille täysin samat tiedot. Ohjaukseen olimme tyytyväisiä, sillä ohjaus oli selkeää. Välillä kuitenkin syntyi ohjauksessa taukoja. Selvitimme ryhmille, että meillä on jokaisella kerralla sama alku- ja loppulaulu.

Äänenarvausmenetelmässä valitsemamme esineet olivat liian helppoja arvata ja lapset keksivät heti, mikä esine piti minkäkin äänen. Tästä myös lapset itse antoivat meille palautetta. Mietimmekin jälkikäteen, että äänet olisivat pitäneet olla vaikeampia ja niitä olisi voinut olla enemmän.

Mehupilli/puutikku menetelmämme ei innostanut lapsia yhtä paljon kuin toisessa lapsiryhmässä, jossa olimme tekemässä projektia. Projektin ryhmässä lapset olivat kaikki 4-vuotiaita. Pohdimme, että ehkä lasten iälläkin oli merkitystä tämän menetelmän vaikutukseen, sillä 4-6 – vuotiaat eivät kokeneet menetelmää niin houkuttelevana. Projektiryhmän lapset myös jaksoivat keskittyä äänten kokeilemiseen kauemmin.

Lapsiryhmien vaihto sujui hyvin ja jouhevasti. Kerroimme ryhmää seuranneelle aikuiselle aina milloin olemme lopettamassa ja hän kävi ilmoittamassa seuraavalla ryhmälle, että pian olisi heidän vuoronsa.

Koimme, että tila, jossa olimme, oli liian iso. Lisäksi tilamme oli läpikulkumatkalla, joten emme saaneet rauhoitettua tilaamme täysin. Ohikulkijat vaikeuttivat sekä meidän omaa että lasten keskittymistä. Seinän toiselta puolelta kuului selkeästi pienemmän lapsiryhmän äänet, joka vaikeutti joitakin meidän kuuntelu menetelmiämme.

14.2 Torstai 30.8.2012, 2. kerta

Toisen kerran toimintamme runko oli hyvä ja toimiva. Lapset olivat soittimista kiinnostuneita ja innostuneita siitä, että olimme varanneet mukaamme niin paljon erilaisia soittimia. Lapset kertoivatkin palautteessaan, että soittaminen oli ollut heidän mielestään kivaa. Osa soittimista oli lapsille vieraita, joten lapset kokivat mukavaksi vaihteluksi kokeilla myös täysin tuntemattomia soittimia.

Kokeilimme soittimia piirissä vuorotellen, mutta tämä menetelmä ei onnistunut toivomallamme tavalla. Lapset eivät olleet kovinkaan innostuneita siitä ja he kertoivat siitä myös omassa palautteessaan. Otimmekin käyttöömme kaksi varasuunnitelmaa, koska soittamisessa ei mennytäkään suunniteltua aikaa.

Lapset itse keksivät omatoimisesti mitä eläimiä soittimista tulevat äänet muistuttivat. Tämä ei ollut suunniteltua, mutta jokainen lapsiryhmä teki tätä luontaisesti.

Olimme yllättyneitä, että yhteissoittokappaleet sujuivat niin hyvin. Olimme varautuneet, että soittimet voivat aiheuttaa pientä levottomuutta, eivätkä lapset malta soittaa ohjeiden mukaisesti. Lapset kuitenkin yllättivät meidät tässä suhteessa positiivisesti ja jopa villeimmätkin lapset rauhoittuvat soittamaan.

14.3 Torstai 6.9.2012, 3.kerta

Ryhmillä meni vaihtelevasti aikaa maalaamisessa ja myös yksilöiden välillä oli suuria eroja, mikä aiheutti haasteita. Ratkaisimme haasteet porrastetulla työskentelyllä, mutta silti nopeiten maalanneet lapset alkoivat tulla lopussa levottomiksi. Lapset kuitenkin keskittyivät ja panostivat maalauksiinsa. Tämä johti siihen, että meille tuli vähän kiire. Yllätyimme kuitenkin positiivisesti siitä, miten hyvin lapset jaksoivat keskittyä musiikkiin ja miten innoissaan he olivat maalaamisesta. Lapset kertoivatkin palautteessaan, että he pitivät maalaamisesta ja piirtämisestä. Osa lapsista oli kuitenkin kokenut maalaamisen ja piirtämisen negatiivisena.

14.4 Perjantai 21.9.2012, 4.kerta

Jouduimme siirtämään neljättä kertaa useasti, sillä toinen meistä sairasteli. Tästä saimme palautetta myös päiväkodin henkilökunnalta. Halusimme päättää kuitenkin ryhmän yhdessä, joten sen vuoksi halusimme molemmat yhdessä

paikalle. Mietimme myös jossakin vaiheessa, että perumme koko viimeisen kerran, mutta samasta syystä emme sitä tahtoneet tehdä. Perustelimme valintaa myös sillä, että halusimme ryhmälle kunnollisen lopun, jossa kaikki ovat paikalla.

Itse toimintamme sujui melko hyvin. Leikkilaulumme villitsi vähän lapsia, joka näkyi tavallista suurempana vilkkautena. Viimeisen ryhmän kanssa jouduimme jättämään välistä muutaman leikkilaulun, sillä meno yltyi melko villiksi. Kaiken kaikkiaan kuitenkin neljäs kertamme oli onnistunut, sillä olimme varautuneet, että riehakkaat leikit saattavat aiheuttaa riehakkuutta. Leikimme uudestaan Mörkölaulun, sillä se oli ensimmäisellä toteutuskerralla lasten ehdoton suosikki. Mörkölaulu sai uusintakierroksellaankin positiivista palautetta kun taas Pumpputaulun lapset kokivat tylsänä. Pumpputaulu oli heille tuttu, joten he olivat saattaneet jo kyllästyä kyseiseen leikkiin.

Ennen loppulaulua ja palautteen keräämistä pidimme rentoutuksen. Emme olleet suunnitelleet sitä, joten otimme sen ylimääräisenä mukaan ohjelmaan. Rentoutus toimi hyvin ja lapset pitivät siitä kovasti. Lasten positiivinen palaute saikin meidät miettimään, että olisiko joka kerta pitänyt pitää rentoutus.

14.5 Päiväkodin henkilökunnalta saatu palaute

Toimeksiantajamme lähetti toimintakertojen jälkeen meille sähköpostilla palautetta kaikista neljästä kerrasta. Emme saaneet toteutuskertakohtaista palautetta, vaan yleisen palautteen koko työskentelystämme.

Musiikki on heidän mielestään aina positiivista ja etenkin erilaisten soittimien käyttö oli mukavaa ja lapset pitivät siitä. Olimme ajoissa liikkeella ja toimitimme ennakkosuunnitelmat ryhmäkertojen kulusta jo hyvissä ajoin. Teimme tämän juuri sen vuoksi, että päiväkodillakin tiedettäisiin minkä tyyppistä ohjelmaa tulemmme pitämään.

Henkilökunnan mielestä selkeä, toistuva rakenne luo turvallisuutta. Se oli yksi tavoitteistammekin. Laulut olivat sekä henkilökunnalle että lapsille osittain jo tuttuja, joten ne olivat helppo omaksua. Kuitenkin henkilökunta koki, että menetelmät olisivat saaneet olla myös ihan uudenlaisia ja villejäkin. Näistä menetelmistä päiväkodin henkilökunta olisi saanut itselleen eniten vinkkejä.

Lapset pitivät myös henkilökunnan mielestä ryhmästä ja he tulivat siihen jokaisella kerralla mielellään. Saimme myös kiitosta siitä, että olimme toimeksiantajaa kohtaan joustavia, sillä jouduimme vaihtamaan kesken kaiken alkuperäisiä ryhmiä.

Saadusta palautteesta kävi ilmi, että henkilökunta pohti miten ryhmäytyminen oli otettu huomioon toiminnan suunnittelussa ja mitkä toiminnot tukivat sitä, että esimerkiksi uusi lapsi koki osallisuutta? He myös kaipasivat tietoa siitä, miten tavoite saavutettiin, tuliko lapsiryhmä kiinteämmäksi. He myös pohtivat, että jos tavoitteena on ryhmäytyminen, niin kannattaa miettiä, miten kaikki lapset saadaan mukaan osallistumaan.

Sairastelu oli ymmärrettävää toimeksiantajan mielestä, mutta jakson venyminen usealla viikolla aiheutti runsaasti muutoksia heidän ennalta suunnittelemiin viikko-ohjelmiin ja nopeita suunnitelmien muutoksia. Tästä myös vanhemmat olivat kommentoineet.

15 POHDINTA

15.1 Tavoitteiden täyttyminen

Tärkeä tavoitteemme oli luoda menetelmäkansio, josta varhaiskasvattajat saavat ideoita yhteisten musiikkihetkien ohjaamiseen ja tukea uuden lapsiryhmän ryhmäyttämiseen. Mielestämme onnistuimme tässä ja saavutimme menetelmäkansiolle asettamamme tavoitteet. Ehkä menetelmiä olisi voinut kerätä vielä lisää, mutta saimme kaiken oleellisen tiivistettyä yksiin kansiin. Menetelmäkansio tulee kuitenkin olemaan sellainen, että jokainen päivähoitoyksikkö voi lisätä menetelmäkansioon myös omia ideoitaan ja menetelmiään. Siitä, miten menetelmäkansiomme otetaan vastaan, emme vielä tiedä, sillä sitä ei ole vielä levitetty eteenpäin. Uskomme kuitenkin päivähoidossa itsekkin työskennellyämme, että tällaiselle kansiolle on tilausta ja se otetaan avosylin vastaan.

Toimeksiantaja antoi meille tavoitteen, että ryhmäyttäisimme pienryhmiä. Mitään tutkimuksellista aineistoa meillä ei ole siitä, ryhmäytyivätkö ryhmät vai eivät. Käyttämämme menetelmät olivat kuitenkin tavalla tai toisella ryhmäyttäviä, joten uskomme, että jo neljän kerran aikana lapset ainakin jollain tavalla oppivat tuntemaan toisiaan lisää.

Henkilökohtainen tärkeä tavoitteemme oli, että saisimme lisää kokemusta lapsiryhmän ohjaamisesta. Tämä tavoite onnistui hyvin. Jokainen kerta oli erilainen, samaten jokainen ryhmä ja lapsi, joten ohjaamiskokemus oli monipuolinen. Ohjaaminen tuo aina varmuutta lisää ja saimme monta kertaa huomata, mikä toimii lapsiryhmää ohjatessa, mikä taas ei toimi.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöprosessi on kasvattanut meitä valtavasti ammatillisesti ja se on antanut meille sellaistaakin, mitä emme olleet listanneet tavoitteisiimme.

15.2 Jatko

Jatkossa toivomme, että menetelmäkansiomme on avuksi päivähoidon henkilökunnalle. Menetelmäkansion menetelmät tulevat jäämään osaksi ammatillisuuttamme ja tulemme luultavasti käyttämään tämäntapaisia menetelmiä ja työskentelytapoja tulevaisuudessa. Toivomme myös, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset, jotka käyttävät meidän menetelmäkansiotamme kokevat kansion tarpeelliseksi ja mahdollisesti täydentävät sitä omilla menetelmillään.

Myös joku muu taho voi täydentää kansiota, jos löytää menetelmiä, jotka liittyvät ryhmäyttämiseen ja musiikkiin. Voisi tutkia myös, miten ryhmäyttävät musiikkimenetelmät toimivat käytännössä ja koetaanko ne ryhmäyttäviksi.

LÄHTEET

Aalto, M. 2000. Ryppäästä ryhmäksi. My Generation: Ryttylä.

Ahonen, H. 2000. Musiikki—Sanaton kieli. Musiikkiterapian perusteet. Finnlectura Oy: Helsinki.

Alijoki, A. 2006. Eritystä tukea tarvitsevien lasten polut esiopetuksesta alkuopetukseen – tukitoimet ja suoriutuminen. Helsingin yliopisto. Tutkimuksia 270.

Aulio, O. 1991. Suuri leikkikirja. Gummerus: Helsinki.

Bojner-Horwitz, E., Bojner, G. 2007. Mielihyvää musiikista. WSOY: Helsinki.

Heikkinen-Peitsoma, A., Rautakivi, S. 1989. Esikouluikäisten ohjaus. Kustannuskiila Oy.

Hellström, M. 2010. Sata sanaa kasvatuksesta. PS-kustannus: Jyväskylä..

Hongisto-Åberg, M.; Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, L. 1993. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Hip hoi, musisoi! Fazer Musiikki Oy: Espoo.

Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus: Jyväskylä.

Kalliala, M. 2009. Aikuisten ja lasten vuorovaikutus. Teoksessa Hillilä, M. & Räihä, P. (toim.) Samalta viivalta 3. Kasvatusalan valintayhteistyöhankkeen (VAKAVA) kirjallisen kokeen aineisto 2009. PS-kustannus: Jyväskylä. s. 45-78.

Karma, K. 1985. Musiikkipsykologian perusteet. Suomen musiikkitieteellinen seura: Helsinki.

Kataja, J., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2011. Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. PS-Kustannus: Jyväskylä.

Koivula, M. 2012. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.

Kopakkala, A. 2011. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Edita Prima Oy: Helsinki.

Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. Lapsen hyvä arki. Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa / Kirjapaja: Helsinki.

Lehtonen, K. 1996. Musiikki, kieli ja kommunikaatio. Mietteitä musiikista ja musiikkiterapiasta. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.

Niemistö, R. 2000. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Palmenia Kustannus: Helsinki.

Partio 2009. 1.6.2. Ryhmähenki, ryhmäyttäminen. Viitattu 21.10.2012.

http://ohjelma.partio.fi/index.php?title=1.6.2._Ryhm%C3%A4henki,_ryhm%C3%A4ytt%C3%A4minen

Rouvinen-Kemppinen, K. 1998. Ryhmät, tiimit ja verkostoituminen. Teoksessa Kemppinen, P. & Rouvinen-Kemppinen, K. Vuorovaikutuksen aarrearkku. Vinkkejä kasvattajille. Kustannusvalmennus P. & K. Oy: Vantaa. s. 47-53.

Ruokonen, I. 2000. Musiikki lapsen minuuden vahvistajana ja maailman rakentajana. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Elämysten alkupolulla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Oy: Finn Lectura Ab: Helsinki. s. 73-84.

Ruokonen, I. 2001. Äänimaisemia ja ilmaisen iloa musiikin kielellä. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Taiteen ja leikin lumous. 4-8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Oy FINN LECTURA Ab: Helsinki. s. 120-143.

Ruokonen, I. 2009. Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A. (toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Yliopistopaino Oy: Helsinki. s. 22-29.

Ruokonen, I. 2011. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa Hujala, E. & Turja L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus: Jyväskylä. s. 122-135.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012. Päivähoito on hoitoa, kasvatusta ja opetusta. Viitattu 21.10.2012. http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/paivahoito

Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Gummerus Kirjapaino Oy: Saarijärvi.

Vehkalahti, R. 2007. Kehu lapsi päivässä. Lasten keskus: Helsinki.

Verkanappulat – hyvän sykkeen päiväkot. Viitattu 6.11.2012. <http://www.verkanappulat.fi/>.

Vilkka, H. 2010. Toiminnallinen opinnäytetyö.

Hei!

Olemme kaksi viimeisen vuoden sosionomiopiskelijaa ja tulemme tekemään opinnäytetyötä Hemuliryhmään viikoilla 35 ja 36. Opinnäytetyössämme ryhmäytämme pienryhmiä käyttäen apuna musiikkia ja toiminnallisia menetelmiä. Otamme kuvia lapsista opinnäytetyön toteutuksessa ja kuvia käytämme opinnäytetyössä ja sen esityksessä, jossa ovat mukana opettajamme ja muita opiskelijoita. Kuvia käytetään myös mahdollisesti menetelmäkansiossa, jota jaamme Loimaan alueen päiväkoteihin.

Palautathan lomakkeen maanantaihin 27.8.mennessä

T: Elisa Suominen ja Jenni Nurmi

☐

Lapseni kuvia saa käyttää opinnäytetyössä ja esityksessä

☐

Lapseni kuvia saa käyttää menetelmäkansiossa

☐

Lapsestani ei saa ottaa kuvia

Lapsen nimi

Huoltajan allekirjoitus

Menetelmäkansio ryhmättävistä musiikkimenetelmistä varhaiskasvatuksessa

Elisa Suominen & Jenni Nurmi

Tämä on menetelmäkansio ryhmäyttävistä musiikkimenetelmistä. Kansio sisältää erilaisia lauluja, leikkejä ja menetelmiä, jotka ovat musiikillisia ja ryhmän toimintaa tukevia. Ryhmäytys on tärkeää etenkin uuden lapsiryhmän aloittaessa. Kansion tarkoituksena on antaa varhaiskasvattajille ideoita yhteisiin musiikkihetkiin, tukea ryhmäyttämiseen sekä kannustaa musiikin monipuoliseen käyttöön lasten kanssa.

Kansion alussa on teoriaosuus liittyen lapsiryhmän ohjaamiseen sekä musiikkihetkien suunnitteluun ja ohjaamiseen. Teoriaa löytyy myös lapsen musiikillisesta kehityksestä sekä musiikillisista valmiustasoista.

Menetelmäkansio on toteutettu opinnäytetyönä. Tekijät ovat valmistuvia sosionomiopiskelijoita. Tekijät toivovat, että kansiosta on hyötyä ja sitä käytetään monipuolisesti!

Elisa Suominen & Jenni Nurmi

Sisälllys

Ohjeita lapsiryhmän ohjaamiseen	5
Menetelmiä	7
Laululeikit	10
Kiva kun oot täällä	Error! Bookmark not defined.
Ystäväni tuttavani	19
Tule ystäväksi	13
Jos sun lysti on	19
Soittorasias	20
Värilaulu:	13
Värikäslaulu	21

<u>Mörkö se lähti piiriin</u>	10
<u>Leipuri hiiva</u>	20
<u>Kas metsämökin ikkunaa</u>	19
<u>Karhu nukkuu</u>	12
<u>Laurentzia</u>	16
<u>Oravalla veitikalla</u>	20
<u>Pikku-lokki</u>	18
<u>Musiikkiharjoitteita</u>	19
<u>Äänien kuuntelu</u>	21
<u>Äänien tuottaminen mehupilleillä ja puukepeillä</u>	21
<u>Äänien tuottaminen itse</u>	21
<u>Äänien arvausleikki</u>	21
<u>Kaikuharjoituksia</u>	22
<u>Kaverin imitoiminen</u>	22
<u>Tutustumiskävely</u>	11
<u>Tötterötanssi</u>	16
<u>Kurki ja sammakko</u>	16
<u>Piilotusleikki</u>	12
<u>Musiikin pysäytys</u>	16
<u>Lorupussi</u>	22
<u>Yhteispiano</u>	22
<u>Nalle tahtoo</u>	17
<u>Tuolileikki</u>	17
<u>Musiikkipiirtäminen</u>	23
<u>Musiikkimaalaus</u>	23
<u>Musiikkihieronta</u>	23

Yhdessä soittaminen	24
Soittimien teko-ohjeita	25
Puntti-Marakassi	25
Helistin	25
Sadetin	26
Rentoutus	27
Tavallinen rentoutus	27
Maalirentoutus	27
Mielikuvitusrentoutus	27
Omenapiirakkarentoutus	27
Linnunpoikarentoutus	27
Leikkilaulu-CD:t	28
Leikkilaulu-DVD:t	29
Aiheeseen johdattelevat ja sopivat lastenkirjat	30
Leikkilaulujen tekijä- ja lähdetietoja	31
Lähteet	32

Ohjeita lapsiryhmän ohjaamiseen

Lapsiryhmä ohjaamisessa tulee ottaa huomioon monta eri asiaa; esimerkiksi lasten ikä- ja taitotasot sekä lasten vireystila. Kun lapsille ohjataan musiikkiharjoitteita, on tärkeää hahmottaa kehitysvaiheet, lasten kiinnostus ja lapsilähtöisyys. Myös lasten aikaisemmat kokemukset musiikin osalta pitää ottaa huomioon. Näiden asioiden jälkeen lapset pitää huomioida yksilöllisesti.

Jokaisella ohjaajalla on oma tapansa toimia, eikä yksikään tapa ole oikea tai väärä. Jokainen ohjaaja käyttää ohjaamisen apuna omaa persoonaansa. Kun toiminnallisia harjoituksia ohjataan, on ohjaajan rooli todella näkyvä ja tärkeä.

Lapsille pitää asettaa rajat, mutta silti ohjaamisen tulee olla lempeää.

Lapset aistivat jos ohjaaja on epäaito, joten ohjaajan pitää olla vilpittömästi aito lapsiryhmää ohjattaessa.

Hyvän leikinjohtaja on innostunut, tuntee leikin säännöt, on oikeudenmukainen, ottaa huomioon vaihtelevaisuuden, vaistoa milloin on aika lopettaa leikki ja huolehtii lopetuksesta. Ohjaaja aloittaa ja lopettaa täsmällisesti leikin. Hyvä leikinjohtaja myös leikkii aina leikit itse ennen kuin johtaa leikin suurelle porukalle.

Hyvä leikki on hauska, opettaa uutta, virkistää ja antaa vaihtelua, tutustuttaa ja poistaa jäykkyyttä, antaa itseluottamusta, lisää tietoa ja taitoja, poistaa aggressioita, parantaa ilmapiiriä, antaa oivalluksia, antaa mahdollisuuden osallistua, kehittää aisteja, tuottaa mielihyvää ja on jännittävä. Hyvä leikki kehittää hyviä ominaisuuksia ja auttaa löytämään omat kyvyt.

Musiikkia voi käyttää leikeissä monilla erilaisilla tavoilla, jo pelkästään musiikin kuunteleminen voi olla leikki. On kuitenkin olemassa erilaisia musiikkileikkejä ja mikään ei estä keksimästä laululeikkiin itse leikkiä.

Lapsen musiikillinen kehitys

Lapsen kehitys on hyvin yksilöllistä fyysisesti ja psyykkisesti ja sen takia suhtautuminen musiikillisiin virikkeisiin voi olla vaihtelevaa. Kasvattajan tulisi herkistyä lapselta saatuun palautteeseen ja soveltaa toimintansa siihen sopivaksi.

0-1 -vuotias lapsi kokeilee omaa ääntään laulaen ja toistaa pieniä sävelaiheita sekä matkii aikuisen äänensävyjä. Lapsi eläytyy äänelliseen ilmaisuun, joka liittyy tiettyyn tilanteeseen. Lapsi oppii tuntemaan ja erottamaan erilaisia ääniä kuulemansa perusteella. Lapsi nauttii äänileikeistä ja yrittää itsenäisesti tuottaa ääniä.

1-2 – vuotias lapsi oppii kuuntelemaan tietoisesti sekä erottamaan kuuntelutilanteet niistä tilanteista, joissa saa laulaa itse mukana. Lapsi keskittyy kuuntelemaan ja tunnistaa laulut, jotka on oppinut, mikä tuottaa mielihyvää ja luo turvallisuudentunnetta. Lapsi oppii käyttämään pieniä rytmisoittimia kehosoittimiensa lisäksi. Perusrytmi alkaa hahmottua, vaikka esimerkiksi taputtaminen musiikin rytmiin ei olekaan vielä säännönmukaista.

Lapsi kokee voivansa purkaa vihan ja turhautumisen tunteitaan hyväksytyllä ja turvallisella tavalla esimerkiksi lyödessään rumpua. Lapsi nauttii saadessaan tuottaa meteliä silloin kun itse haluaa. Lapsen kanssa voidaan aloittaa yksinkertaisimmat piirileikit, joissa aikuinen näyttää mallia. Laululeikin aloittaminen ja lopettaminen samanaikaisesti yhdessä on tärkeää, jotta lapsi hahmottaa laulun alun ja lopun.

Leikkejä toistetaan monta kertaa, jotta lapsi tottuu uuteen tapaan liikkua yhdessä. Lapsi ei hallitse vielä liikkumistaan musiikin mukaan, mutta lapsiryhmän liikkuessakin yhtä aikaa ryhmän kokonaisliikunta auttaa liikkeiden hahmottamiseen. Lapsi oppii tunnistamaan käsitteitä suuri – pieni, korkea – matala. Lapsi alkaa kehittää omaa musiikillista ilmaisuaan ja kuuntelee tietoisemmin itseään. Lapsi omaa ääntään monipuolisesti, esimerkiksi matkimalla eläinten ääniä, ja nauttii sillä leikkimisestä.

2-3 – vuotias lapsi oppii kuuntelemaan ja odottamaan erilaisia esityksiä, kuten lastenkonserttia. Lapsi haluaa toivoa omia kuunteluaiheita ja arvioi musiikkia mieltymyksensä mukaan. Musiikin kautta lapsi kokee erilaisia tunnelmia ja eläytyy niihin. Lapsi eläytyy kokonaisvaltaisesti kuulemaansa musiikkiin ja opettelee ilmaisemaan mielikuviaan ja tuntemuksiaan kehollaan. Lapsen liikekoordinaatio kehittyy, lapsi löytää perusrhythmin ja reagoi liikkein musiikin rytmiin.

Lapsi osaa seurata ja noudattaa yhteisiä ohjeita ja keskittymään suoritukseen. Ryhmätilanteissa sosiaalisen vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan oppiminen korostuu. Laulut voivat olla jo pitempiä, sillä lapsi pystyy hahmottamaan selkeitä kokonaisuuksia. Lapset keksivät omia sanoja tutuille lauluille, sekä improvisoivat omia lauluja. Lapsi tuntee iloa laulamisesta ja nauttii äänensä käytöstä sekä yksin että ryhmässä.

3-4 – vuotiaan lapsen melodiataajuus kehittyy puheilmaisun ja laulun kautta. Oman äänenkäytön hallinnan kyky kehittyy. Lapsi kykenee hahmottamaan laulujen melodisia piirteitä sekä musiikillisia muotoja. Lapsi saa sosiaalisia elämyksiä yhdessä laulamisesta, johon kaikki osallistuvat ja vaikuttavat esityksen onnistumiseen. Motoriset taidot ja koordinaatiokyky kehittyvät eri soitinten soittamisen avulla. Ryhmässä lapsi osaa odottaa soitto- tai lauluvuoroaan ja noudattaa sääntöjä. (Hongisto-Åberg 1993, 72-74.)

Kuuntelussa voidaan tunnistaa eri soittimien ääniä, miettiä musiikin tunnelmaa sekä kuunnella laulun sanoja ja kertomusta. Kuunneltuja kappaleita voidaan opetella tunnistamaan. Lapsi eläytyy musiikin tunnelmaan ja pystyy työstämään musiikista saatuja kokemuksia kuvallisesti, sanallisesti ja liikunnallisesti.

4-5-6 –vuotias kykenee kontrolloimaan omaa laulamistaan ja äänenkäyttöään. Lapsi osaa laulaa ja soittaa ryhmässä sekä odottaa omaa vuoroaan. Tuttuihin lauluihin lapsi pystyy improvisoimaan omat sanat. Lapsi osaa käyttää soittimia abstraktisti, esimerkiksi keksimällä sadulle tehosteäänä. Lapsen musiikillinen muisti on kehittyntä ja lapsi hahmottaa laulujen yksinkertaisia muotorakenteita. Lapsi kykenee säilyttämään pysyvän rytmin sykkeen ja

muuttamaan musiikin nopeutta tarkoituksenmukaisesti. Esteettiset elämykset tulevat soittimien ja soittamisen kautta.

Kuuntelu ei ole enää vain itsetarkoitus vaan prosessi, joka herättää ajatuksia, mielikuvia ja tunteita. Lapsi arvioi musiikkia ja perustelee näkemyksiään siitä. Kehonhallinta kasvaa ja lapsi nauttii musiikkileikeistä, joissa esimerkiksi hypitään tasajalkaa, laukataan, keinutaan, astutaan eteen ja taakse. Yhtäaikaista liikettä voidaan jo opetella; vaikkapa taputtamista ja kävelyä samanaikaisesti.

Lapsi hallitsee luontevan ja monipuolisen äänenkäytön ja osaa matkia nousevaa ja laskevaa ääntä, sekä tunnistaa ne termeinä. Myös pitkän ja lyhyen äänen kesto ja eri sointivärit erottuvat. Lapsille voidaan soittaa eri musiikkityylejä sekä eri kulttuurien musiikkia ja kuunnella niiden eroja. Lapsi osaa perustella, miksi piti tai ei pitänyt tietystä musiikista.

Lapsen musiikilliset valmiustasot

Jokainen lapsi kehittyy musiikillisesti omien edellytystensä mukaisesti. Jokainen lapsiryhmä on myös erilainen ja oppii asioita omassa tahdissaan. Sen takia musiikillisiin valmiustasoihin ei liity tiettyjä ikäsuosituksia. Ohjaajan tehtävänä on suunnitella toiminta lapsiryhmän valmiustasoja vastaavaksi. Musiikillisia valmiustasoja on kolme.

Ensimmäisessä valmiustasossa lapsi on kiinnostunut musiikista, nauttii siitä ja osoittaa sen eri tavoin, esimerkiksi hyräilemällä ja lauleskelemalla tuttuja kappaleita. Kuuntelu aloitetaan kuuntelemalla ympäristön ääniä, josta vähitellen siirrytään aktiivisesti kuuntelemaan musiikkia. Laulamista opetellaan ja kokeillaan helppojen ja tuttujen laulujen avulla. Loruttelua voidaan tehdä matalalla tai korkealla äänellä, nopeasti tai hitaasti. Tutustutaan kehosoitteisiin; käsien taputus, koputus ja naputus, jalkojen tömistys. Rytmisoitettiin tutustutaan vähitellen, mutta kuitenkin perusteellisesti. Tutustutaan musiikkiliikuntaan.

Toisella valmiustasolla oleva lapsi haluaa oppia lisää musiikista, se tuntuu kiinnostavalta ja hauskalta. Kuuntelu sujuu yhä tarkemmin ja kuultua osataan kuvailla sanoin. Perussyke sekä erilaisia rytmejä tunnistetaan. Huomaan, jos laulu ”menee väärin”. Uusia lauluja, loruja ja leikkejä opitaan yhtään helpommin ja nopeammin. Tutustutaan uusiin rytmisoittimiin ja opetellaan soittimilla säestämään yksinkertaisia lauluja. Lauluihin sommitellaan sopivaa liikuntaa, esimerkiksi keksimällä tanssi lauluun.

Kolmannella ja viimeisellä valmiustasolla lapsi iloitsee musiikista, muistaa helpot peruslaulut ja osaa laulaa niitä. Lauluja keksitään myös itse. Uusien opettelu on vaivatonta. Tuttuja lauluja opetellaan soittamaan melodiasoittimilla. Lauluihin keksitään entistä monipuolisempia liikuntamuotoja ja säästyksiä. Rytmisoittinten soittotaito kehittyy, kokeillaan ryhmässä erilaisia rytmisoitinsovelluksia. Pienten soitinyhtyeiden muodostaminen onnistuu. Melodiasoittimia opetellaan soittamaan korvakuulolta. Soittimet alkavat kiinnostaa entistä enemmän, halutaan ehkä alkaa harrastamaan jonkin tietyn soittimen soittoa. Eri taidemuotojen yhdistäminen keskenään kokonaisuuksiksi onnistuu. Etsitään omaa polkua musiikkiin.

Menetelmiä

Tutustuminen ja nimien opettelu

Kiva kun oot täällä

Lauletaan: Mikko-kulta, Mikko-kulta, kiva, kun oot täällä! Aijai, aijaijai, kiva, kun oot täällä!

Jokaisen lapsen nimi lauletaan vuorotellen, jolloin jokainen lapsi tulee näkyväksi. Laulu löytyy nuotteineen ainakin Olin laulukirjasta (Kaikkonen ym. 2000a.) sivulta 17. laulu sopii hyvin myös alkulauluksi erilaisiin tuokioihin.

Mörkö se lähti piiriin

Lauletaan:

1. Mörkö se lähti piiriin, tinttan tanttan tallallei, Mörkö se lähti piiriin, Mörkö se lähti piiriin. *(Aluksi valitaan Mörkö, joka menee yksin piiriin)*

2. Mitähän se Mörkö tahtoo, tinttan tanttan tallallei, mitähän se Mörkö tahtoo, mitähän se Mörkö tahtoo. *(Mörkö käy valitsemassa itselleen kaverin piiriin. Seuraavalla kierroksella Mörkö-sanalla sijalla lauletaan valitun lapsen nimi)*

3. Mörkö se tahtoo Ellin, tinttan tanttan tallallei, Mörkö se tahtoo Ellin, Mörkö se tahtoo Ellin. *(Kun valinta on tehty lauletaan valitun lapsen nimi. Aloitetaan säkeistöstä kaksi, jolloin viimeksi valittu saa valita jälleen uuden kaverin piiriin)*

4. Kaikki on tulleet piiriin, tinttan tanttan tallallei, kaikki on tulleet piiriin, kaikki on tulleet piiriin. *(Viimeinen säkeistö lauletaan kun kaikki leikkiin osallistujat ovat saapuneet piiriin)*

Laulu löytyy ainakin Olin laulukirjasta (Kaikkonen ym. 2000) sivulta 23. Laulu löytyy ainakin CD:ltä Kaikkien aikojen paras lastenlevy (2008) levytä kaksi.

Tutustumiskävely

Tarvikkeet: Cd-soitin

Lapset kulkevat vapaasti musiikin soidessa. Kun ohjaaja pysäyttää musiikin, jokainen lapsi etsii itselleen läheltä parin. Ohjaaja esittää jonkun helpon kysymyksen, johon lapset vastaavat vuorotellen parilleen. Jatketaan musiikin tahdissa liikkumista, kunnes ohjaaja pysäyttää musiikin ja kysyy uuden kysymyksen.

Esimerkkikysymyksiä:

- Mitä söit aamupalaksi?
- Mikä on lempileikkisi?
- Mitä tykkäät tehdä pihalla?
- Kuka sinut hakee tänään?
- Mitä teet kun pääset kotiin?

- Lempiruokasi?
- Mikä sinusta tulee isona?

Musiikkiliikuntaleikit

Piilotusleikki

Tarvitaan: Cd:ltä musiikkia tai säestyssoitin, peitto

Ohjaaja laittaa musiikkia soimaan, jonka aikana lapset liikkuvat vapaasti isossa tilassa silmät kiinni. Ohjaaja peittää yhden lapsista peitolla ja sammuttaa musiikin, jolloin lapset saavat avata silmät. Lapset yrittävät arvata kuka on peiton alla. Tätä leikkiä leikkiessä on hyvä jo olla sen verran tuttuja, että kaikki muistavat toistensa nimet.

Ystäväni tuttavani

Lauletaan:

1. Ystäväni, tuttavani, rati riti ralla,
käy nyt kanssain piirileikkiin, rati riti ralla.
2. Sinun kanssas käsitysten, rati riti ralla,
sinun kanssas pyörimässä, rati riti ralla.
3. Sinun kanssas selätysten, rati riti ralla,
sinun kanssas pyörimässä, rati riti ralla.
4. Sinun kanssas vieretysten, rati riti ralla,
sinun kanssas pyörimässä, rati riti ralla.
5. Sinun kanssas halitusten, rati riti ralla,
sinun kanssas pyörimässä, rati riti ralla.
6. Hyvästi nyt sanon sulle, rati riti ralla,
ystäväni, tuttavani, rati riti ralla.

Laulussa tehdään, mitä sanoissa sanotaan.

Laulu löytyy Satu Sopasen ja Markku Kaikkosen kirjasta Leikki-tunti, jossa on myös Cd-levy mukana. (Sopanen & Kaikkonen 2003: 64.)

Väri-laulu:

Lauletaan:

1. Kenellä on päällä jotain punaista, jotain punaista? Kenellä on päällä jotain punaista, jotain punaista? Sen on vuoro pomppia, kell on jotain punaista, jotain punaista. Sen on vuoro pomppia, kell on jotain punaista, jotain punaista.
2. Kenellä on päällä jotain sinistä, jotain sinistä? Kenellä on päällä jotain sinistä, jotain sinistä? Sen on vuoro marssia, kell on jotain sinistä, jotain sinistä. Sen on vuoro marssia, kell on jotain sinistä, jotain sinistä.
3. Kenellä on päällä jotain keltaista, jotain keltaista? Kenellä on päällä jotain keltaista, jotain keltaista? Sen on vuoro rapsuttaa, kell on jotain keltaista, jotain keltaista. Sen on vuoro rapsuttaa, kell on jotain keltaista, jotain keltaista.

4. Kenellä on päällä jotain valkoista, jotain valkoista? Kenellä on päällä jotain valkoista, jotain valkoista? Sen on vuoro pyöriä, kell on jotain valkoista, jotain valkoista. Sen on vuoro pyöriä, kell on jotain valkoista, jotain valkoista.

5. Kenellä on päällä jotain vihreetä, jotain vihreetä? Kenellä on päällä jotain vihreetä, jotain vihreetä? Sen on vuoro vilkuttaa, kell on jotain vihreetä, jotain vihreetä. Sen on vuoro vilkuttaa, kell on jotain vihreetä, jotain vihreetä.

6. Kenellä on päällä mitä tahansa, mitä tahansa? Kenellä on päällä mitä tahansa, mitä tahansa? Sen on vuoro taputtaa, kell on mitä tahansa, mitä tahansa. Sen on vuoro taputtaa, kell on mitä tahansa, mitä tahansa, mitä tahansa, mitä tahansa, mitä tahansa.

Laulussa leikitään sanojen mukaan.

Värikäslaulu

Lauletaan:

1. Jos päälläsi on punaista saat marssia. Jos päälläsi on punaista, jos päälläsi on punaista, saat marssia.
2. Jos päälläsi on keltaista saat keinua. Jos päälläsi on keltaista, jos päälläsi on keltaista, saat keinua.
3. Jos päälläsi on valkoista, saat kuunnella. Jos päälläsi on valkoista, jos päälläsi on valkoista, saat kuunnella.
4. Jos päälläsi on sinistä, saat hyppiä. Jos päälläsi on sinistä, jos päälläsi on sinistä, saat hyppiä.
5. Jos päälläsi on mitä vaan, saat tanssia. Jos päälläsi on mitä vaan, jos päälläsi on mitä vaan, saat tanssia.

Laulussa leikitään sanojen mukaan. Laulu löytyy Satu Sopasen ja Markku Kaikkosen kirjasta Leikkitunti, jossa on myös Cd-levy mukana. (Sopanen & Kaikkonen 2003: 14.)

Tule ystäväksi

Lauletaan:

Tule ystäväksi näin, kaveriksi nimittäin, meillä hauskenpää on käsikkäin
(*lapset pyörivät parin kanssa käsikkäin ympyrää*).

Kädet yhteen lyön (*kädet yhteen 3x tavuilla yh-teen lyön*), jaloillani
tömistän (*tömistystä*), sitten lopuksi näin hypähdän HUI (*hypähdys hui-*
sanalla).

Karhu nukkuu

Lauletaan:

"Karhu nukkuu, karhu nukkuu

talvipesässensä,

ei ole vaaraa kellään

näin sitä leikitellään

karhu nukkuu, karhu nukkuu,
eipäs nukukaan!”

Leikkijät ovat piirissä ja yksi leikkijöistä on karhu, joka makaa piirin keskellä ja esittää nukkuvaa. Muut pyörivät hänen ympärillään piirissä. Kun lauletaan eipäs nukukaan!, niin karhu yrittää saada yhden leikkijöistä kiinni ja siitä kenet karhu saa kiinni tulee uusi karhu.

(Aulio 1991, 106.)

Tötterötanssi

Tötterötanssissa lapset valitsevat parin ja asettuvat vastakkain. Jokainen pari saa yhden tötterön, joka asetetaan lasten otsien väliin. Tötteröt voi itse valmistaa vaikka isosta talouspaperihylsystä. Kun musiikki laitetaan soimaan, parien pitää liikkua ja tötterön pysyä paikoillaan. Tötterön pudotessa maahan pari tippuu pois. Jos viimeiset parit eivät meinaa millään pudottaa tötteröä, voidaan pyytää heitä esimerkiksi pyörimään, menemään kyykkyyyn tai koskemaan käsillä lattiaa.

Kurki ja sammakko

Tarvitaan: Cd-soitin tai säestyssoitin

Ohjaaja toimii ensin kurkena, hänellä on joko rumpu tai muu soitin säestystä varten tai cd:ltä musiikkia. Ohjaaja rummuttaa tai soittaa cd:ltä musiikkia, jonka aikana lapset pomppivat musiikin tahdissa. Kun ohjaaja lopettaa/sammuttaa musiikin, lapset jähmettyvät paikalleen. Jos ohjaaja näkee, että joku lapsista liikkuu, lapsi tippuu pois leikistä. Kurjeksi voidaan valita välillä myös joku lapsista.

Musiikin pysäytys

Tarvitaan: cd-soitin

Soitetaan cd:ltä musiikkia ja lapset liikkuvat vapaasti tilassa. Kun ohjaaja pysäyttää musiikin, hän antaa ohjeen, että lasten pitää olla esimerkiksi jotain eläimiä, jossain tunnetilassa (esimerkiksi iloisia, surullisia), hyppiväisiä, hitaita jne. Ohjeita voi antaa esimerkiksi tiettyyn teemaan liittyen.

Tuolileikki

Tarvitaan: Yhtä monta tuolia kuin lapsia, cd-soitin

Tuolit laitetaan ringiin niin että niitä voi kiertää ja niihin voi helposti istua. Kun musiikki soi, lapset kiertävät tuoleja. Kun ohjaaja pysäyttää musiikin, lapset yrittävät päästä istumaan. Ensimmäisellä kerralla mennään harjoituskierron, jolloin kukaan ei vielä tipu. Otetaan aina yksi tuoli pois, jolloin tippuu pois, jos ei pääse istumaan.

Nalle tahtoo

Nalle tahtoo silitellä

Nalle tahtoo tömistellä

Nalle tahtoo

Nalle tahtoo silitellä 3x

Eikä enää ujostella 3x

Nalle tahtoo silitellä 3x

Eikä enää ujostella 3x

Ystävälles opeta,

sitten vasta lopeta, 3x, 3x

Ystävälles opeta,

sitten vasta lopeta 3x, 3x

Laurentzia

Lauletaan:

"Laurentzia

Laurentzia pieni, Laurentzia vaan.

Milloin taasen sinut nähdä saan?

Kun on maanantai. (tiistai, keskiviikko, torstai)

Ah, kunpa taasen jo maanantai ois

Ja luonain pieni Laurentzia ois.

Laurentzia. ”

Aina kun laulussa lauletaan jokin viikonpäivä tai Laurentzia, leikkijät menevät kyykkyy. Laulu on siis aikamoista voimistelua. Kun lauluun lisätään uusi viikonpäivä niin lauletaan myös kaikki ennalta mainitut viikonpäivät, jolloin kyykkyy joudutaan menemään jokaisen viikonpäivän kohdalla. (Aulio 1991, 99.)

Pikku-lokki

Pikku-lokki, pikku-lokki lentää vaan,

pikku-lokki, pikku-lokki KRAA KRAA,

Pikku-lokki, pikku-lokki lentää vaan,

ja sinut tahtoo mukaansa!

Leikin alussa valitaan tietty määrä pikku-lokkeja. Kaikki laulavat mukana ja lokit lentävät räpytellen siipiään (käsiään) vapaassa tilassa, muut voivat istua. Kun lauletaan ”sinut tahtoo mukaansa”, käy jokainen pikku-lokki hakemassa yhden kaverin mukaan leikkiin. Leikin lopussa kaikki ovat pikku-lokkeja.

Laululeikit

Jos sun lysti on

Lauletaan:

"Jos sun lysti on niin kädet yhteen lyö.

Jos sun lysti on niin kädet yhteen lyö.

Jos sun lysti on ja tiedät sen, niin varmaan myöskin näytät sen, jos lysti on niin kädet yhteen lyö."

....napsuttele.... tömistele.... kopistele....sano tottakai.....

Tehdään mitä laulussa kehotetaan tekemään.

(Aulio 1991, 102.)

Kas metsämökin ikkunaa

Lauletaan:

"Kas metsämökin ikkunaa,

sielt tonttu ulos kurkistaa,

ja jänö laukkaa laputtaa

ja oveen kolkuttaa.

Auta, auta, pyydän sua,

metsämies kun vaanii mua.

Sulle suojan tarjoan siis kätes ojenna."

Leikitään tekemällä käsillä ikkuna, kurkistus, laputus, oven kolkutus, avun anominen, kivääri ja ojennetaan käsi.

(Aulio 1991, 102.)

Leipuri hiiva

Lauletaan:

”Työnnän pullat uuniin, vedän valmiit takaisin. (työnnetään kädet eteen ja vedetään takaisin)

Näin piipusta kun savu kohoaa. (kädet ylös heilutellen niitä)

Leipuri Hiiva asuu Kumputiellä, hän kaakut kauniit leipoo siellä. (käsillä kuvataan vatsa, käsillä tehdään kumpuja ja leivotaan pullia.)

Näin piipusta kun savu kohoaa.” (kädet ylös heilutellen niitä)

Leikkiä voidaan leikkiä myös isosti eli tehdään kaikki liikkeet liioitellun isosti ja lauletaan mahtavalla äänellä tai pienesti tekemällä liikkeet normaalia pienemmin, esimerkiksi pullia ei leivota käsillä vaan sormilla, ja laulamalla piipitys-äänellä. Lopuksi leikki voidaan leikkiä mahdollisimman nopeasti.

(Aulio 1991, 100-101.)

Oravalla veitikalla

Lauletaan:

1. :, Oravalla veitikalla hieno häntä on:,: (*Käsi laitetaan selän taakse hännäksi, kumarrutaan vähän ja heilutetaan kättä*)
 :, Oksallansa istuu, jotain nakertaa. (*Kädet laitetaan suun eteen ja näytellään, että nakerrettaisiin jotain.*)
 Puolet pistää piiloon (*Käsi selän taa*)
 ison kiven taa:,: (Myös toinen käsi selän taakse)
2. :, Jänöllä on pitkät korvat (*Kädet pään päälle ylös*)
 ja pöperöpää:,: (*Heilutetaan käsiä pään päällä*)
 :, Pistää päänsä piiloon, luulee ettei nää (*kädet silmien eteen*)
 susihukka pientä (*kädet korvien kohdalle ylös*)
 hännäntypykkää:,: (*Kumarretaan ja laitetaan käsi selän taakse nyrkkiin*)

Laulu löytyy Satu Sopasen ja Markku Kaikkosen kirjasta Leikkitunti, jossa on myös Cd-levy mukana. (Sopanen & Kaikkonen 2003: 40.)

Soittorasias

Lauletaan:

Suljen ihanan soittorasian (*kädet laitetaan kiinni kuin suljettaisiin rasia*),

kierrän lauluni kippuraan (*käsiä kierrätään*).

Muiston mukavan taskuun taputan, siihen saakka kun tavataan (*kättä taputetaan reittä vasten*).

Kiitän, kumarran (*kumarretaan*), niiaan (*niiataan*), vilkutan (*vilkutetaan*), pian taas yhdessä laulellaan. Viimeinen säkeistö lauletaan Hei-sanalla. (*vilkutetaan toisille*).

Laulu soveltuu hyvin loppulauluksi. Se löytyy ainakin levyltä Soittorasia (2010.)

Musiikin luova käyttö

Äänien kuuntelu

Ollaan ihan hiljaa ja kuunnellaan ympäröiviä ääniä. Kun jotain ääniä kuuluu, lapset voivat kertoa, että mitä he kuulevat ja äänistä voidaan keskustella yhdessä.

Äänien tuottaminen mehupilleillä ja puukepeillä

Tarvitaan: mehupillejä ja puutikkuja

Jokainen lapsi saa ensin mehupillin, jolla on tarkoitus naputella erilaisia materiaaleja ja kuunnella millaisia ääniä siitä syntyy. Tämän jälkeen tehdään sama puutikuilla. Tämän jälkeen lapsi saa testata sekä mehupillillä että puutikulla samanaikaisesti millaisia ääniä saa aikaan ja vertailla ääniä keskenään ja pohtia minkä takia kuuluu erilainen ääni.

Äänien tuottaminen itse

Ohjaaja keksii erilaisia ääniä, joita lapset voivat matkia, esimerkiksi paloauto, karhu, dinosaurius, ukkonen, sateen ropina, tulen ritinä, juna ja leijona. Lapset matkivat näitä esimerkiksi äänтелеillä, tömisteleillä, taputtamalla.

Äänien arvausleikki

Tarvitaan: tuoli, huopa, erilaisia esineitä

Tuoli peitetään huovalla niin, ettei kukaan näe tuolin alle. Ohjaaja valitsee erilaisia esineitä, joita hän tiputtelee huovan alle ja lasten on tarkoituksena

arvata, mikä esine on tiputettu lattialle tai mitä on heiluteltu. Ennen leikin alkua, ohjaaja voi näyttää kaikki esineet ja esitellä millaista ääntä niistä kuuluu, mutta enemmän haastetta saa, jos esineitä ei esittele etukäteen. Sopivia esineitä on esimerkiksi haarukka, lankarulla, avaimet, vesipullo, kynä ja paperien kahina.

Kaikuharjoituksia

Tehdään eläinten ja metsän ääniä kaikuna. Ohjaaja tai joku lapsista sanoo ensin ja toiset lapset vastaavat kaikuna. Sopivia ääniä kaikuun on esimerkiksi suden ulvonta, karhun murina, lintujen äänet ja tuulen suhina. Voidaan myös tehdä rytmikaikuja niin, että taputetaan nimirytmejä eläinten nimistä. (Kaikkonen ym. 2000b: 62.)

Kaverin imitoiminen

Lapset ovat pareina ja imitoivat ja matkivat parinsa liikkeitä, ilmeitä tai soittoa (Kaikkonen ym. 2000b, 23).

Lorupussi

Tarvikkeet: kangaskassi, jossa valmiiksi tehtyjä loruja

Lauletaan yhdessä: Kuka saa, kuka saa, lorupussiin kurkistaa, tillintallin tömpsis. Matti saa, Matti saa, lorupussiin kurkistaa, tillintallin tömpsis.

Lapsi valitsee pussista lorun, jonka aikuinen lukee. Leikitään niin kauan, että jokainen lapsista on saanut nostaa oman lorun.

Yhteispiano

Tarvitaan: Jokaiselle lapselle tyyny, huivi tms., jonka päällä voi seistä.

Lapset asettuvat riviin ja ovat pianon koskettimia. Jokaisen lapsen eteen asetetaan tyyny, ja kun ohjaaja astuu tyynylle, lapsi päästää samanlaisen äänen kuin pianosta. Voidaan sopia, että lauletaan esimerkiksi LAA-tavulla. Ohjaaja voi kertoa, että toisessa päässä ovat korkeat äänet ja toisessa matalat. Lasten paikkoja voidaan vaihtaa, jotta saa esittää erikorkuisia ääniä. Voidaan yrittää yhdessä soittaa vaikka Tuiki tuiki tähtöstä.

Musiikkipiirtäminen

Ohjaaja levittää lattialle ison paperin ja valitsee musiikkia, joka tuo mahdollisimman paljon mielikuvia. Hyvää musiikkia on esimerkiksi klassinen musiikki, pianomusiikki tai musiikki, jossa ei ole sanoja tai sanat ovat kielellä, jota lapset eivät ymmärrä. Lapset asettuvat paperin ympärille ja saavat vahaliidut. Kun musiikki alkaa soida, lapset kuuntelevat ensin hetken ja alkavat sitten piirtää yhteiselle isolle paperille niitä asioita, joita musiikista tulee mieleen. Voidaan antaa ohjeeksi, että toisen piirtämän päälle ei saa piirtää. Ohjaaja voi kysyä apukysymyksiä musiikista, esimerkiksi minkä väristä kuultava musiikki on, mitä muotoja siitä tulee mieleen tai millaisia mielikuvia siitä tulee.

Musiikkimaalaus

Musiikkimaalaus toimii samalla tavalla kuin musiikkipiirtäminen, mutta siinä jokaisella on oma paperi, johon piirretään mieleentulevia asioita esimerkiksi vesi- tai sormiväreillä.

Musiikkihieronta

Tarvitaan: Musiikkia, mahdollisia välineitä hierontaan

Lapset saavat parin joko itse valiten tai ohjaajan valitsemana. Toinen parista menee makaamaan lattialle ja laittaa silmät kiinni. Kun musiikki alkaa soida, hierojana oleva lapsi alkaa hieroa makuulla olevaa. Hierontavälineiksi voi antaa esimerkiksi pallon, huivin, höyhenen jne. Kun musiikki loppuu, on vaihdon aika, hierottava menee hierojaksi ja toisinpäin.

Yhdessä soittaminen

Lasten kannalta hyviä soittimia ovat erilaiset lyömäsoittimet, jotka kestävät kovaakin käsittelyä ja joita on helppo säilyttää ja kuljettaa. Suuri soitinkokoelma päiväkodissa innostaa lapsia ja mielekkäämpää varmasti onkin hankkia yksi kutakin soitinta sen sijaan, että ostaisi koko ryhmälle kapulat. Soittimista ei tule riitaa, kun jokainen valitsee kerralla yhden soittimen ja soittimia vaihdetaan usein.

Soittoryhmän koko ei saa olla liian suuri, muuten soittimista lähtevä ääni on liian voimakas, tarkoitus kun on kuitenkin soittaa yhdessä. Sopiva ryhmäkoko on 5-7 lasta ikäryhmän mukaan. Soittokerran aluksi ohjaaja voi esitellä lapsille soittimet, kertoa niiden nimet ja näyttää miten niitä soitetaan. Lapsille voi antaa aikaa kokeilla soittimia vapaasti, jonka aikana seurataan, että soittimia käsitellään oikein. Kun soittimia on kokeiltu, voidaan kysellä mikä on kenenkin lempisoitin, mistä lähtee matala tai korkea ääni. Lapset ovat mestareita yhdistämään ääniä erilaisiin asioihin ja voidaankin kysellä mikä soitin kuulostaa esimerkiksi sateelta, ukkoselta, sammakolta, karhun liikkumiselta, porkkanan raastamiselta, käärmeen sihinältä, iloiselta, joululta ja niin edelleen.

Kun jokainen on valinnut mieleisensä soittimen, voidaan kokeilla niiden sointia ensin yhdessä ja sitten erikseen, jokainen vuorotellen. Musiikki lähtee aina hiljaisuudesta. Sitten voidaan kokeilla soittaa aivan hiljaa, hieman kovempaa, hitaasti ja nopeasti.

Ohjaajalla voi olla valmiina kuvat sadepisaroista, toisessa kuvassa pisaroita on vähän, toisessa kuvassa on rankkasade. Kun ohjaaja näyttää tihkusadetta, lapset soittavat hiljaa. Kun tulee rankkasade-kuva esille, soittokin saa voimistua.

Yhdessä voidaan soittaa kappale ”Musiikki yhteistä on”, jossa on tietyt kohdat jolloin vain lauletaan ja jolloin myös soittimet ovat mukana. Kun lauletaan lallallaa-kohta, kaikki soittavat mukana. (Nuotti)

Myös ”Orkesterilaulu” on kiva kappale yhdessä soittamiseen, siinä aina yksi lapsi soittaa omalla vuorollaan, ”Matti tässä soittaa, soittaa, soittaa.” Kun lauletaan ”kaikki mukaan vaan”, kaikki soittavat yhdessä.

Lista soittimista:

- Kapulat
- Triangeli
- Rumpu
- Tamburiini
- Marakassit
- Rytmimuna
- Quiro
- Kulkuset
- Penaali
- Putkipenaali
- Ksylofoni
- Kelloveli
- Lehmänkello
- Hiekkaputki
- Kastanjetit
- Lautaset

Soittimien teko-ohjeita

Puntti-Marakassi

Liisteristä, sanomalehtisuikaleista ja ilmapalloista syntyy puntti-marakassi. Puntti-marakassin tarkka ohje löytyy kirjasta Taitojen talo, käsitöitä luokille 1-2 sivuilta 65-66.

Helistin

Tämä helistin on tehty huovuttamalla. Se on huovutettu suklaamunan muovisen sisämunan päälle, jonka sisällä on kulkunen. Helistimen tarkka ohje löytyy kirjasta Taitojen talo, käsitöitä luokille 1-2 sivulta 126-127.

Sadetin

Pringles-purkkiin laitetaan käpyjä ja riisiä ja purkki päällystetään.

Rentoutus

Tavallinen rentoutus

Ohjaaja pyytää lapsia asettumaan makuulle lattialle tai patjoille ja katsoo, etteivät lapset asetu liian lähelle toisiaan. Ohjaaja sanoo, että silmät voi laittaa kiinni. Ketään ei voi kuitenkaan pakottaa sulkemaan silmiä, sillä tilanne voi olla lapselle uusi ja jännittävä ja välillä on pakko kurkistaa, että mitä tapahtuu.

Ohjaaja laittaa rauhallista musiikkia soimaan. Musiikin sopiva pituus on noin 1-2min lapsen iästä riippuen. Kun musiikki loppuu, ohjaaja pyytää avaamaan silmät ja nousemaan rauhallisesti ylös seisomaan.

Maalirentoutus

Laitetaan rauhallista musiikkia soimaan ja lapset menevät patjoille/matoille makaamaan vatsalleen. Aikuiset ottavat maalisudit tai maalitelat ja ”maalaavat” lasten jalkoja ja selkää hellästi.

Mielikuvitusrentoutus

Laitetaan soimaan hiljaisesti esimerkiksi merenkohinaa ja lapset menevät makaamaan selälleen lattialle. Heitä kehoitetaan laittamaan silmät kiinni ja kuvittelemaan, että he ovat merenrannalla. Aikuiset ottavat liinoja ja menevät lasten luokse vuorotellen ja liehuttelevat liinaa lapsen yllä, niin, että se tuntuu tuulenvireeltä.

Omenapiirakkarentoutus

Lapset ottavat parit ja toinen pareista menee makaamaan lattialle matolle ja toinen lapsista alkaa tehdä kaverista omenapiirakkaa. Ensin hän lisää taikinaan tarvikkeet, sitten vaivaa taikinaa, sitten vähän puhaltelee kaverin ylle kun omenapiirakka on uunissa ja lopuksi varistelee päälle sokeria ja kanelia ja syö.

Linnunpoikarentoutus

Lapset menevät lattialle makaamaan ja ovat linnunpoikia, jotka ovat juuri laskeutuneet omaan pesäänsä. Äitilintu eli ohjaaja ottaa höyhenen, millä hän koskettelee linnunpoikia. (Kaikkonen ym. 2000b, 11.)

Leikkilaulu-CD:t

Musiikille siivet: Liikettä esiopetuksen musiikkiin

Satu Sopanen: Huvituttilauluja, Laulupussi, Soittorasia, Tuttirallaa

Kaikkien aikojen paras lastenlevy 1 & 2

Tenavatahdit 2: Hauskoja lastenlauluja

Lasten hittiparaati (monta osaa)

Oli oli olio cd:t 1 & 2

Olin liikunta- ja kuunteluäänite osat 1-3

Tsuppidaa!: Lasten lauluja ja leikkejä

UMO: taikapeitto

Urpo ja Turpo: Lauluja Urpon ja Turpon laulukirjasta

[40 riemukasta lastenlaulua: lapset laulavat lauluja lemmikeistä ja metsän eläimistä](#)

Mikko Alatalo: Känkkäränkän parhaat

Kengurumeininki: Kengurumeininki

Lähdetään korkeasaareen

Perinteiset lastenlaulut 1 & 2

Pentti Rasinkangas: Miksi meillä ei ole koiraa?

Miinan ja Manun lauluaarteet

[Vauhtivarpaat: liikuntamusiikkia, musiikkiliikuntaa: 1](#)

[Suojelusenkeli: 20 lasten suosikkia](#)

Leikkilaulu-DVD:t

Wesslin, Taisto: Nooan arkki, eli Söötin ja Töötin lauluaapinen aasista ötökkään

Pannaanpa hösseliksi [Videotallenne] : laulua, leikkiä & liikuntaa

Pannaanpa mullinmallin [Videotallenne] : laulua, leikkiä & liikuntaa

Pannaanpa ranttaliksi [Videotallenne] : laulua, leikkiä & liikuntaa

Laiskiaisen leikkiretki

Aiheeseen johdattelevat ja sopivat lastenkirjat

Pikku juttu: musiikkisatukirja lapsille. Niina Bell. 2011. Tammi: Helsinki.

Otso-herra rumpalina. Chizuko Kuratomi. 1987. Lasten keskus: Helsinki.

Tralalaa: eläinten soittokunta. Benjamin Chaud. 2010.

Kirahvi tahtoo tanssia. Giles Andreae. 2000. Kustannus-Mäkelä: Karkkila.

Eläinten orkesteri. Ilo Orleans. 1978. Tammi: Helsinki.

Otso ja soiton salaisuus. Pirjo Suvilehto. 2011.

Aukusti ja trumpetti. Max Bolliger. 1989.

Laura menee muskariin. Liane Schneider. 2005. Kolibri: Helsinki.

Herra Kroko rokkaa. Terhi Leskinen. 2008. Mäkelä: Karkkila.

Farmari-Larin peltojamit. Tony Mitton. 2009. Kustannus-Mäkelä: Karkkila.

Hilpeät musikantit. Lisa Ann Marsoli. 2006. Sanoma Magazines Finland: Helsinki.

Pieni poika ja iso torvi. Jack Bechdolt. 2012. Tammi: Helsinki.

Laulukilpailu. Enric Larreula. 1991.

Petra tanssii. Eevamaria Halttunen. 2006. Dramaforum: Lahti.

Nuppu tanssii. Maija Paavilainen. 2000. Kirjapaja: Helsinki.

Anni Tanssijalka. Hermann Moers. 1992. Lasten keskus: Helsinki.

Possu Pallero osaa tanssia. 2006. Mick Inkpen. Kustannus-Mäkelä: Karkkila.

Pikku-Juuso oppii tanssimaan. Genevieve Huriet. 1989.

Anniina balettikoulussa. 2003. Katharina Holabird. WSOY: Helsinki.

Leikkilaulujen tekijä- ja lähdetietoja

Kiva, kun oot täällä (Jugoslavialainen kansansävelmä, Maija Simojoki)

Ystäväni tuttavani (trad.)

Tule ystäväksi (

Jos sun lysti on (Aulio 1991, 102)

Soittorasias (Satu Sopanen)

Värilaulu (trad.)

Värikäslaulu (trad.)

Mörkö se lähti piiriin (Marjatta Pokela)

Leipuri hiiva (Aulio 1991, 100-101)

Kas metsämökin ikkunaa (Aulio 1991, 102)

Karhu nukkuu (Aulio 1991, 106)

Laurenzia (Aulio 1991, 99)

Oravalla veitikalla (trad.)

Pikku-lokki

Lähteet

Aulio, O. 1991. Suuri leikkikirja. Gummerus: Helsinki.

Heikkinen-Peitsoma, A., Rautakivi, S. 1989. Esikouluikäisten ohjaus. Kustannuskiila Oy.

Hongisto-Åberg, M.; Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, L. 1993. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Hip hoi, musisoi! Fazer Musiikki Oy: Espoo.

Kaikkonen, M., Ollaranta, R., Simojoki, M., Sopanen, S. 2000a. Olin laulukirja. Otava: Helsinki.

Kaikkonen, M., Ollaranta, R., Simojoki, M., Sopanen, S. 2000b. Olin teemakirja opettajalle 1. Otava: Helsinki.

Kataja, J., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2011. Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. PS-Kustannus: Jyväskylä.

Kontiainen, P. & Paassilta, S. 2002. Taitojen talo. Käsitöitä luokille 1-2. WSOY: Helsinki.

Ruokonen, I. 2011. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa Hujala, E. & Turja L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus: Jyväskylä. s. 122-135.

Sopanen, S. & Kaikkonen, M. 2003. Leikkitunti. Otava: Helsinki.

Levyt:

Kaikkien aikojen paras lasten levy. 2008.

Sopanen, S. & Tuttiorkesteri. 2010. Soittorasia.